

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

Fakulta právnická

Katedra trestního práva

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Minulost, přítomnost a budoucnost stížnosti pro porušení zákona

Anna Pácalová

Plzeň, 2024

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

Fakulta právnická

Akademický rok: 2023/2024

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení: **Anna PÁCALOVÁ**
Osobní číslo: **R19M0290P**
Studijní program: **M0421A220004 Právo a právní věda**
Téma práce: **Minulost, přítomnost a budoucnost stížnosti pro porušení zákona**
Zadávací katedra: **Katedra trestního práva**

Zásady pro vypracování

1. Úvod
2. Vývoj právní úpravy
3. Současná právní úprava (úprava de lege lata)
4. Mimořádné opravné prostředky v nově připravovaném trestním řádu (návrhy de lege ferenda)
5. Závěr

Rozsah diplomové práce:
Rozsah grafických prací:
Forma zpracování diplomové práce: **tištěná**

Seznam doporučené literatury:

Fenyk, J., Císařová, J., Gřivna T. a kol. *Trestní právo procesní. 7. vydání.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, ISBN 978-80-7598-306-0
Šámal, P. a kol. *Trestní řád. Komentář. II. díl. 5. vydání.* Praha: C. H. Beck 2005, ISBN 80-7179-405-8
Šámal, P., Král, V., Baxa, J., Púry, F.: *Trestní řád. Komentář. 1. vydání.* Praha: C. H. Beck 1995, ISBN: 80-7179-027-3
Drašítk, A., Fenyk, J. a kol. *Trestní řád. Komentář. II. díl.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2017, ISBN: 978-80-7552-600-7
Růžička, A. a kol. *Trestní řád. Komentář. I. díl.* Praha: Panorama Praha, 1981, ISBN: 11-057-81-01
Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), v platném znění.

Vedoucí diplomové práce: **JUDr. Petr Kybic, Ph.D.**
Katedra trestního práva

Datum zadání diplomové práce: **27. března 2023**
Termín odevzdání diplomové práce: **31. března 2024**

JUDr. et PhDr. Stanislav Balík, Ph.D.
děkan

Doc. JUDr. František Vavera, Ph.D., LL.M.
vedoucí katedry

V Plzni dne 31. července 2023

PROHLÁŠENÍ

„Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci zpracovala samostatně, a že jsem vyznačila prameny, z nichž jsem svou práci čerpala způsobem ve vědecké práci obvyklým.“

V Plzni, 31. března 2024

Anna Pácalová

PODĚKOVÁNÍ

Na tomto místě chci poděkovat vedoucímu diplomové práce JUDr. Petru Kybicovi za jeho důvěru, přínosné rady a čas, který mi věnoval při vypracování této diplomové práce. V neposlední řadě patří obrovské poděkování celé mé rodině za zázemí tolik potřebné ke studiu a za její velkou podporu.

OBSAH

ÚVOD	1
1 VÝVOJ PRÁVNÍ ÚPRAVY	3
1.1 RAKOUSKO-UHERSKO	3
1.2 1948-1965	5
1.3 1969-1989	9
1.4 ZMĚNY PRÁVNÍ ÚPRAVY PO ROCE 1990	11
2 SOUČASNÁ PRÁVNÍ ÚPRAVA (ÚPRAVA DE LEGE LATA)	15
2.1 DOVOLÁNÍ	16
2.1.1 <i>Dovolací důvody</i>	17
2.1.2 <i>Podání dovolání, řízení u soudu</i>	19
2.2 OBNOVA ŘÍZENÍ	21
2.2.1 <i>Předmět a důvody obnovy řízení</i>	21
2.2.2 <i>Podání návrhu na obnovu řízení</i>	23
2.2.3 <i>Řízení o návrhu na povolení obnovy řízení</i>	24
2.2.4 <i>Řízení po povolení obnovy</i>	25
2.3 STÍŽNOST PRO PORUŠENÍ ZÁKONA	26
3 STÍŽNOST PRO PORUŠENÍ ZÁKONA V DETAILECH	27
3.1 PŘEDMĚT A PŘÍPUSTNOST	28
3.2 DŮVODY A ÚČEL.....	29
3.3 PODNĚTY K PODÁNÍ	31
3.3.1 <i>Přezkum státním zastupitelstvím</i>	32
3.3.2 <i>Přezkum Ministerstvem spravedlnosti</i>	34
3.4 PODÁNÍ STÍŽNOSTI PRO PORUŠENÍ ZÁKONA.....	35
3.5 ŘÍZENÍ O STÍŽNOSTI PRO PORUŠENÍ ZÁKONA	37
3.5.1 <i>Rozsah přezkumu</i>	38
3.5.2 <i>Způsoby rozhodnutí o stížnosti pro porušení zákona</i>	39
3.5.3 <i>Meritorní rozhodnutí Nejvyššího soudu</i>	41
3.5.4 <i>Další řízení po rozhodnutí</i>	41
3.5.5 <i>Zvláštní ustanovení o řízení</i>	43
3.6 ROZHODNUTÍ NEJVYŠŠÍHO SOUDU.....	44
3.6.1 <i>Rozsudek NS ze dne 26. 6. 2002, sp. zn. 4 Tz 24/2002</i>	44
3.6.2 <i>Rozsudek NS ze dne 1. 10. 2009, sp. zn. 4 Tz 69/2009</i>	45
3.6.3 <i>Usnesení NS ze dne 16. 8. 2023, sp. zn. 8 Tz 57/2023</i>	45
3.6.4 <i>Usnesení NS ze dne 16. 8. 2023, sp. zn. 4 Tz 50/2023</i>	46

**4 MIMOŘÁDNÉ OPRAVNÉ PROSTŘEDKY V NOVĚ
PŘIPRAVOVANÉM TRESTNÍM ŘÁDU (NÁVRHY DE LEGE FERENDA)**

47

ZÁVĚR..... 49

SEZNAM PRAMENŮ A ODBORNÉ LITERATURY..... 51

RESUMÉ..... 54

SEZNAM ZKRATEK

Stížnost	Stížnost pro zachování zákona, stížnost pro porušení zákona
ř.z.	Říšský zákon
ČSFR	Česká a Slovenská federativní republika
Nejvyšší soud, NS	Nejvyšší soud České republiky
Podnět	Podnět k podání stížnosti pro porušení zákona
Ministr	Ministr spravedlnosti

ÚVOD

Stížnost pro porušení zákona je jedním z mimořádných opravných prostředků, který je poměrně starý a který je součástí českého trestního procesu již více než 70 let. I přes to není mnohými oblíben a politici i někteří odborníci vidí stížnost pro porušení zákona pouze jako reziduum totalitního režimu a navrhují její zrušení. Budoucnost tohoto institutu je tedy velmi nejistá, a to i s ohledem na návrh nového trestního řádu, neboť zde je stížnost pro porušení zákona vypuštěna. Nejen kontroverze stížnosti pro porušení zákona, ale také fakt, že o stížnosti pro porušení zákona v podstatě není mnoho odborných publikací a ani není dle dostupných informací obvyklým tématem diplomových prací, ve mně vyvolal touhu zjistit o tomto tématu více, a proto jsem se rozhodla zpracovat diplomovou práci na téma *Minulost, přítomnost a budoucnost stížnosti pro porušení zákona*.

Tato práce na úvod začíná historií stížnosti pro porušení zákona, jelikož chci tento institut prozkoumat do hloubky a pochopení historického kontextu je pro následující kapitoly důležité. Počátky stížnosti pro porušení zákona lze spatřovat již za dob Rakouska-Uherska, kdy se v trestním právu na našem území objevuje institut podobný, který je nazývaný stížnost pro zachování zákona. Následně po rozpadu Rakouska-Uherska a s tím spojeném vzniku Československa dochází k převzetí rakouského trestního řádu, společně s ním je převzat i tento opravný prostředek. V období Československa se tento institut nadále formoval a novelizoval. Je však pravda, že za komunistické vlády byl často zneužíván, podobně jako spousta jiných věcí, a proto po takzvané sametové revoluci byly návrhy na jeho odstranění z českého trestního řádu. K tomu však nikdy nedošlo, takže i po vzniku samostatné České republiky má stížnost pro porušení zákona v trestním řádu své místo.

Práce se ovšem nevěnuje pouze úpravě samotné stížnosti pro porušení zákona. Druhá kapitola uvozuje úpravu stížnosti pro porušení zákona *de lege lata* a pojednává o mimořádných opravných prostředcích jako celku. Je podle mě důležité znát kontext, a jelikož je stížnost pro porušení zákona jejich součástí, je na místě je představit. Nejdříve tato kapitola vysvětluje rozdíl mezi řádnými a mimořádnými opravnými prostředky, následně v krátkosti rozebírá jednotlivé mimořádné opravné prostředky. V případě dovolání a obnovy řízení shrnuje nejen

jejich podstatu, ale především jejich rozdíl od úpravy a účelu stížnosti pro porušení zákona.

Třetí kapitola si klade za cíl komplexně představit institut stížnosti pro porušení zákona a jeho právní úpravu. I když jsem původně v osnově pro zadání práce tuto kapitolu neměla, a chtěla jsem celou úpravu stížnosti pro porušení zákona podřadit pod druhou kapitolu, při psaní práce mi vytvoření samostatné kapitoly, která bude pojednávat čistě o hlavním tématu, přišlo přehlednější a systematičtější. Tudíž jsem po konzultaci s vedoucím práce detailnější úpravu stížnosti pro porušení zákona vyčlenila. V této kapitole je tedy popsán předmět a přípustnost stížnosti pro porušení zákona a samozřejmě se nezapomíná ani na její zákonné důvody a účel, ke kterému směřuje. Následně je vysvětleno, kdo může podat podněty k podání stížnosti pro porušení zákona, zvláště se zaměřením na funkci státního zastupitelství a ministerstva spravedlnosti při prověřování těchto podnětů. V následné fázi je podrobněji rozebráno podání stížnosti pro porušení zákona, což je výlučně v pravomoci ministra spravedlnosti. Na část kapitoly, která se věnuje právní úpravě, navazuje podkapitola, která se zabývá praxí Nejvyššího soudu při rozhodování o stížnosti pro porušení zákona. V této části je vybráno několik rozhodnutí Nejvyššího soudu, která jsou zajímavá a vztahují se ke stížnosti pro porušení zákona.

Čtvrtá a závěrečná kapitola se zabývá úpravou mimořádných opravných prostředků v nově připravovaném trestním řádu, tedy návrhy *de lege ferenda*. Již od roku 2014, započala činnost Komise pro nový trestní řád, jež je složena z odborníků na trestní právo. Ti začali pracovat na rekodifikaci trestního řádu, ve kterém je stížnost pro porušení zákona vypuštěna a nahrazena širším rozpracováním dovolání a obnovy řízení. Zde jsem připojila i svůj názor na odstranění tohoto institutu.

Cílem diplomové práce je přinést komplexní a hodnotný pohled na téma stížnosti pro porušení zákona. Vedlejším cílem je odůvodnit to, proč by měla stížnost pro porušení zákona být zachována v našem trestním řádu. Toto téma by mělo být z hlediska informací přínosné. V rámci této práce jsem použila metodu historickou a metody komparace, analýzy a syntézy.

1 VÝVOJ PRÁVNÍ ÚPRAVY

Dle mého názoru je důležité znát nejdříve historii, a především historický kontext. Tato první kapitola je zaměřena na vývoj stížnosti pro porušení zákona. Zároveň ji lze označit za takový základní stavební kámen pro pochopení a přiblížení problematiky institutu stížnosti pro porušení zákona, a tím i celé diplomové práce.

Jde totiž o jeden z mimořádných opravných prostředků, jehož počátek lze nalézat již v dobách Rakouska-Uherska, kdy se poprvé objevil institut, ze kterého pravděpodobně stížnost pro porušení zákona vychází. V podobě, v jaké je znám dnes, je součástí našeho právního řádu již desítky let. I když opravné prostředky budou podrobněji rozebrány v pozdější části této práce, je vhodné alespoň okrajově naznačit, co si pod tímto názvem představit. Jak je již shora zmíněno, stížnost pro porušení zákona je jeden z mimořádných opravných prostředků, což znamená, že jde o prostředek k přezkumu a nápravě vad pravomocného rozhodnutí¹. Podobně jako jiné opravné prostředky prošla dlouhým vývojem a měnila se v souvislosti se změnami ve společnosti, které zapříčinily reformy soudnictví a vytváření nové trestněprávní kodifikace.

1.1 Rakousko-Uhersko

Krátký a stručný exkurz do historie začíná v dobách Rakouska-Uherska, a to v roce 1850. Tehdy došlo k velké a důležité reformě justice na našem území, a to především v oblasti trestního práva. Samozřejmě to nebylo jediné právní odvětví, v němž došlo v tomto roce k reformám. Například v rámci práva správního lze spatřovat také spoustu změn. V souvislosti s reformou v trestním právu procesním byl vydán prozatímní trestní řád č. 25/1850 ze dne 17. 1. 1850 a také zákon o státním zastupitelství.²

Tento trestní řád obsahoval pokrokové pojetí nápravy vad soudního rozhodnutí, které se vedly v liberálním duchu. Nejen že byly opravné prostředky rozděleny na řádné a mimořádné, ale také se zde objevuje i institut podobný dnešní

¹ Rozsudek je pravomocný, pokud ti, co mají právo podat odvolání se jej vzdali, nepodali ho v zákonné lhůtě 8 dnů nebo podané odvolání vzali zpět.

² VISINGER, R. *Stížnost pro porušení zákona ve věcech trestních [online]*. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2015. ISBN 978-80-7478-806-2. [cit. 2023-07-10]. Dostupné z: https://www.smarteca.cz/myreader/12266_20150730_0?fileName=Stiznost_pro_poruseni_zakona_-_2015-epub.xhtml&location=pi-1

úpravě stížnosti pro porušení zákona. Tímto mimořádným opravným prostředkem byla stížnost, jejíž celý název je stížnost pro zachování zákona proti pravomocnému rozhodnutí. Oprávnění podat tuto stížnost měl tehdy pouze generální prokurátor a rozhodování o ní příslušelo Nejvyššímu soudnímu a kasačnímu dvoru³. Tuto úpravu převzal i pozdější trestní řád z roku 1873 a po vzniku Československa byla zachována a vložena i do československého právního řádu.

Dle trestního řádu z roku 1873 stížnost pro zachování zákona mohla být podána, pokud byl trestním rozsudkem, usnesením nebo postupem trestního soudu porušen zákon. Což spočívalo například v nesprávném výkladu zákona, nesprávném použití zákona nebo jeho nepoužití ve věcech, kde použit být měl. Lhůta pro podání nebyla stanovena, takže generální prokurátor mohl stížnosti využít i s odstupem času. Zároveň zde byla možnost stížnost podat nejen ve prospěch obviněného, ale také i v jeho neprospěch. Pokud byla stížnost podána ve prospěch obžalovaného, nemohl mu být uložen větší trest, než který dostal v napadeném rozhodnutí.⁴

O mimořádný opravný prostředek jde tedy z toho důvodu, že generální prokurátor mohl stížnost pro zachování zákona podat v případě, kdy řádné opravné prostředky nebyly využity nebo lhůta pro jejich podání vypršela.⁵ Zajímavé také je, že tuto stížnost mohl podat proti všem soudním rozhodnutím, jak uvádí Kallab: „nemusí vada týkati se hlavního přeličení nebo rozsudku, a může týkati se rozhodnutí nebo postupu kteréhokoliv soudu.“⁶

Generální prokurátor mohl podat stížnost pro zachování zákona buď na základně svého rozhodnutí, nebo na pokyn ministra spravedlnosti. Pokud mu to bylo ministrem nařízeno, šlo o podání z úřední povinnosti. Důležitou roli v rámci tohoto institutu měli i státní zástupci, jelikož jejich povinností bylo podat v případech, kdy jim stížnost vzhledem k případu přišla vhodná, podnět vrchnímu státnímu zástupci. Ten po uvážení, zda by měla být stížnost podána, věc oznamoval generálnímu prokurátorovi.

³ Nejvyšší soud se sídlem ve Vídni

⁴ KALLAB, J., HERRNRITT, V. *Trestní řád československý*. 2. vyd. Praha: Československý kompas, 1931, s. 349

⁵ Řádnými opravnými prostředky byly odvolání a zmateční stížnost

⁶ KALLAB, J. *Učebnice trestního řízení* [online]. [cit. 2023-7-10]. Brno: a.s. Právník, 1930, s. 207. Dostupné z: <https://digi.law.muni.cz/handle/digilaw/4001>

Rozhodovat o stížnosti pro zachování zákona mohl, jak je již výše uvedeno, pouze Nejvyšší soud. Zajímavé je, že o stížnosti rozhodovalo mnohem více soudců než dnes, jelikož byl senát složený z jedenácti soudců. Řízení bylo veřejné a generální prokurátor měl ze zákona povinnost se ho účastnit. Ovšem pokud jde o obžalovaného, obhájce nebo jiné účastníky, tak ti přítomni nebyli.

Nejvyšší soud rozhodoval nálezem a měl tři možnosti, jak o stížnosti rozhodnout. Buď obžalovaného osvobodil, vyměřil mírnější trest nebo napadené rozhodnutí zrušil a nařídil nové projednání.⁷ V případě nového projednání byl soud, který o věci rozhodoval, podobně jak je tomu v dnešní právní úpravě, vázán právním názorem Nejvyššího soudu. Za základ líčení v rámci nového projednání se považovala stále původní obžaloba⁸. Pokud ale stížnost nebyla důvodná, tak ji soud musel zamítnout. V případě, když by byla podána svévolně nebo z důvodu protahování řízení, mohla být uložena pokuta od sta do tisíce korun⁹.

Tato právní úprava, kterou obsahoval trestní řád z roku 1873, platila i po zániku Rakouska-Uherska a bez žádných změn byla převzata do právního řádu samostatného Československa. Změny nastávají až v roce 1948.

1.2 1948-1965

Jak je již výše uvedeno, z důvodu toho, že byl rakouský trestní řád č. 119/1873 ř. z. recipován do právního řádu Československa, tak až do roku 1948 nenastaly žádné změny, které by nějak zasáhly do právní úpravy stížnosti pro zachování zákona. Proto se historická část práce přesouvá až do konce 40. let 20. století. V těchto letech byl totiž vydán zákon o zlidovění soudnictví č. 319/1948 Sb. Ovšem úprava stížnosti pro zachování zákona, kterou tento zákon obsahoval, nebyla obsáhlá. A to zřejmě proto, že trestní řád z roku 1873 stále platil a v rámci nové úpravy zákonem o zlidovění soudnictví šlo pouze o jakési doplnění.

Stížnost pro zachování zákona opět podával pouze generální prokurátor v souvislosti s kterýmkoliv pravomocným rozhodnutím trestního soudu –

⁷ VISINGER, R. *Stížnost pro porušení zákona ve věcech trestních* [online]. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2015. ISBN 978-80-7478-806-2. [cit. 2023-07-10]. Dostupné z: https://www.smarteca.cz/myreader/12266_20150730_0?fileName=Stiznost_pro_poruseni_zakona_-_2015-epub.xhtml&location=pi-1

⁸ § 293 zákona č. 119/1873 ř. z.

⁹ KALLAB, J., HERRNRITT, V. *Trestní řád československý*. 2. vyd. Praha: Československý kompas, 1931, s. 349

s výjimkou soudu Nejvyššího, pokud tímto rozhodnutím byl porušen zákon.¹⁰ Soud, který o stížnosti rozhodoval, byl stále Nejvyšší soud, jehož rozhodování bylo veřejné. Ten v případě důvodné stížnosti rozsudkem stanovil, že napadeným rozhodnutím byl porušen zákon. V opačném případě stížnost pro zachování zákona zamítl.

Změna právní úpravy, kterou obsahuje zákon č. 319/1948 Sb., o zlidovění soudnictví, nastává až v případě, když Nejvyšší soud shledá v napadeném rozhodnutí porušení zákona. Rozlišuje se zde, zda byl zákon porušen ve prospěch či v neprospěch obviněného. Tím se v právní úpravě začíná projevovat změna politického režimu a přesouvá se spíše do totalitního pojetí. Pokud byl zákon porušen v neprospěch obviněného, bylo rozhodnutí zrušeno, a buď Nejvyšší soud mohl rozhodnout sám, nebo mohl nařídít soudu, který toto rozhodnutí vydal, aby znovu ve věci rozhodl. V případě, že byl zákon porušen ve prospěch obviněného, mohl Nejvyšší soud takto postupovat jen v případě, když generální prokurátor stížnost pro zachování zákona podal do šesti měsíců od právní moci nezákonného rozhodnutí.

I pozdější trestní procesní předpisy z let 1950 a 1956, jež oba nesly stejný název, který zněl: zákon o trestním řízení soudním (trestní řád), obsahovaly podobnou právní úpravu. S tím rozdílem, že od této chvíle již nemluvíme o stížnosti pro zachování zákona, ale o stížnosti pro porušení zákona. Tyto zákony byly publikovány pod č. 87/1950 Sb. a č. 64/1956 Sb. V souvislosti se stále větším vlivem Sovětského svazu a socialismu jako takového výše uvedené trestní předpisy, na rozdíl od předchozí úpravy, více odrážely snahu o posílení exekutivní moci.

Generální prokurátor mohl podat stížnost pro porušení zákona nejen v případě, kdy byl pravomocným soudním rozhodnutím porušen zákon, ale také v případě, kdy byl zákon porušen rozhodnutím prokurátora. Možnost podat stížnost pro porušení zákona měl i předseda Nejvyššího soudu, ale pouze proti pravomocnému rozhodnutí soudu, kterým byl porušen zákon¹¹. Oba trestní řády připouštěly, aby stížnost pro porušení zákona byla podána i do oddělitelné části rozhodnutí nebo do části, která se týkala pouze jedné z více osob.

¹⁰ § 105 zákona č. 319/1948 Sb.

¹¹ § 216 odst. 1 zákona č. 87/1950 Sb.

V zákoně z roku 1956 byla dokonce stížnost pro porušení zákona přípustná i vůči rozhodnutí Nejvyššího soudu, s výjimkou rozhodnutí o samotné stížnosti pro porušení zákona. Také na základě téhož trestního řádu č. 64/1956 Sb., bylo možné podat stížnost pro porušení zákona i v případě, že byl nezákonností postižen soudní proces, v němž bylo dané rozhodnutí vydáno. Směřovala-li stížnost proti rozhodnutí senátu nebo předsedy senátu Nejvyššího soudu, tak o ni rozhodovalo plénum Nejvyššího soudu.

Dle § 219 zákona č. 87/1950 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), mohl sám generální prokurátor nařídít přerušeni nebo odloženi výkonu trestu v případě porušení zákona v neprospěch obviněného. V zákoně č. 64/1956, o trestním řízení soudním (trestní řád), měl tuto pravomoc i předseda Nejvyššího soudu. V případě podání stížnosti pro porušení zákona ve prospěch obviněného za situace, kdy napadeným rozhodnutím mu byl uložen trest smrti, musel být trest vždy odložen, touto pravomocí byl pověřen pouze předseda senátu Nejvyššího soudu.

V obou trestních řádech nebyla v případě stížnosti pro porušení zákona směřující ve prospěch obviněného stanovena lhůta pro podání. V opačném případě, když šlo o stížnost podanou v neprospěch obviněného, lhůta stanovena byla. Dle trestního řádu z roku 1950 tato lhůta činila 6 měsíců od právní moci napadeného rozhodnutí. Podle trestního řádu z roku 1956 byla stížnost přípustná v případě jejího podání do 3 měsíců od právní moci rozhodnutí a pokud o ní bylo do dalších 3 měsíců rozhodnuto Nejvyšším soudem.¹²

Opět i v těchto právních úpravách rozhodoval Nejvyšší soud ve veřejném zasedání a generální prokurátor měl povinnost se účastnit. Osoby, které mohly být rozhodnutím dotčeny, se mohly účastnit také, ale na základě trestního řádu z roku 1950 se mohlo se souhlasem generálního prokurátora upustit od jejich vyrozumívání. Od tohoto postupu bylo ale v pozdější úpravě z roku 1956 upuštěno.

Tuto právní úpravu stížnosti pro porušení zákona převzal i trestní řád č. 141/1961 Sb., který je platný dodnes. Samozřejmě ji v několika ohledech upravil,

¹² VISINGER, R. *Stížnost pro porušení zákona ve věcech trestních* [online]. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2015. ISBN 978-80-7478-806-2. [cit. 2023-07-12]. Dostupné z: https://www.smarteca.cz/myreader/12266_20150730_0?fileName=Stiznost_pro_poruseni_zakona_-_2015-epub.xhtml&location=pi-1

doplnil nebo upřesnil. Judikaturní účel, na základě kterého by měla stížnost pro porušení zákona směřovat i proti soudnímu procesu, ve kterém se vyskytla nezákonnost, zmíněn nebyl. Proto měla stížnost pro porušení zákona sloužit pouze k nápravě nezákonných pravomocných rozhodnutí soudu. Lhůta pro podání stížnosti v neprospěch obviněného byla stanovena na 6 měsíců od právní moci rozhodnutí. V případě porušení zákona ve prospěch obviněného měl Nejvyšší soud lhůtu na zrušení napadeného rozhodnutí pouhé 3 měsíce od nápadu. Mohla být podána proti kterémukoliv rozhodnutí, dokonce i rozhodnutí Nejvyššího soudu – s výjimkou rozhodnutí o stížnosti pro porušení zákona. Generální prokurátor, který stížnost opět podával, měl právo odložit nebo přerušit výkon rozhodnutí. Novinkou v této úpravě bylo to, že v případě zrušení rozsudku Nejvyšším soudem, na základě kterého odsouzený vykonává trest odnětí svobody, měl Nejvyšší soud povinnost zkoumat důvodnost vazby¹³.

Napadené rozhodnutí bylo přezkoumáváno ve všech výrocích a přezkum se zaměřoval i na řízení, které předcházelo vydání nezákonného rozhodnutí. Nejvyšší soud tak přezkoumával rozhodnutí velmi široce a generální prokurátor měl jistotu, že napadené rozhodnutí bude důkladně přezkoumáno.

Kromě vydání nového trestního řádu byla v roce 1961 změněna i organizace soudnictví, na základě které okresní prokurátoři a předseda okresního soudu mohli podat stížnost pro porušení zákona proti pravomocným rozhodnutím místních lidových soudů, krajský prokurátor a předseda krajského soudu proti nezákonným rozhodnutím okresních soudů, jako soudů odvolacích.¹⁴ V souvislosti s novou organizací soudnictví mohly dle okolností stížnost pro porušení zákona projednávat i krajské soudy, dokonce i soudy okresní.

V roce 1965 došlo k novelizaci trestního řádu. Novelou zavedenou zákonem č. 57/1965 Sb. se rozšířil okruh rozhodnutí, proti kterým mohl generální prokurátor podat stížnost pro porušení zákona. Nově mohl napadnout i pravomocné rozhodnutí vyšetřovatele a vyhledávacího orgánu. Další změna právní úpravy nastala až v roce

¹³ § 275 odst. 3 zákona č. 141/1961 Sb., v tehdy platném znění

¹⁴ VISINGER, R. *Stížnost pro porušení zákona ve věcech trestních* [online]. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2015. ISBN 978-80-7478-806-2. [cit. 2023-07-12]. Dostupné z: https://www.smarteca.cz/myreader/12266_20150730_0?fileName=Stiznost_pro_poruseni_zakona_-_2015-epub.xhtml&location=pi-1

1969, v souvislosti s federalizací a vytvořením České a Slovenské federativní republiky.

1.3 1969-1989

V roce 1969 proběhla novela trestního řádu č. 149/1969, která znamenala významný posun v právní úpravě stížnosti pro porušení zákona. Přiblížila se totiž podobě, ve které ji známe dnes. V souvislosti s touto novelou již v našem právním řádu nepodává stížnost pro porušení zákona pouze generální prokurátor, ale oprávnění od té doby přešlo na ministra spravedlnosti a na ministra národní obrany¹⁵. Současně ale oprávnění ztratil kromě generálního prokurátora i předseda Nejvyššího soudu, a to kvůli možné neobjektivnosti. Ministr spravedlnosti i ministr národní obrany mohli přerušit nebo odložit výkon rozhodnutí, proti kterému podali stížnost pro porušení zákona.

Podněty pro podání stížnosti mohli dávat jak občané, tak organizace. Ale jejich přezkum nebyl zákonem upraven, a tak neexistovala ani povinnost tyto podněty prověřit a přezkoumat.¹⁶ Úpravu lze nalézt pouze v interních předpisech. Prověřování podnětů probíhalo bez ohledu na vztah podatele k napadenému rozhodnutí, dokonce i bez časové souvislosti s právní mocí tohoto rozhodnutí. I když by tedy byla potřeba zákonná úprava postupu orgánů v případě podnětů k podání stížnosti pro porušení zákona, žádný zákon přijat nebyl.

Podobných nedostatků v 70. a 80. letech minulého století bylo mnoho. Chyběla též zákonná úprava obsahu struktury stížnosti pro porušení zákona. Často se tak stávalo, že byl spor o to, zda byla stížnost podána vůči všem obviněným nebo vůči všem výrokům. Řešení tohoto problému lze nalézt v judikatuře, ze které vyplývá, že v případě neuvedení rozsahu přezkoumání je rozhodnutí přezkoumáváno vůči všem účastníkům a v celém rozsahu.

Také nebyla možnost odmítnout stížnost pro porušení zákona v případě, že byla stížnost podána neprávem a nešlo o nedostatek porušení zákona – tedy šlo pouze o formální nedostatek. Pokud tedy byla stížnost pro porušení zákona podána

¹⁵ Nejvýznamnější funkcionář, který řídil dění v armádě

¹⁶ VISINGER, R. *Stížnost pro porušení zákona ve věcech trestních* [online]. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2015. ISBN 978-80-7478-806-2. [cit. 2023-07-12]. Dostupné z: https://www.smarteca.cz/myreader/12266_20150730_0?fileName=Stiznost_pro_poruseni_zakona_-_2015-epub.xhtml&location=pi-1

neprávem, musel Nejvyšší soud konat veřejné zasedání, v němž bez věcného projednání stížnost zamítl.

Další problém tkvěl v absenci úpravy, která by nařídila tomu, kdo stížnost pro porušení zákona podal, označit, zda je stížnost podána ve prospěch či neprospěch obviněného. Navíc Nejvyšší soud tímto označením nebyl vázán a mohl v rozsudku vyslovit i opačné porušení zákona, než bylo uvedeno. Ovšem pokud ministr spravedlnosti nebo ministr národní obrany nenavrhl porušení zákona ve prospěch obviněného, tak Nejvyšší soud nemohl zrušit napadené rozhodnutí, i kdyby jej ve výroku sám vyslovil. Když stížnost směřovala v neprospěch obviněného a Nejvyšší soud shledal porušení zákona ve prospěch, zrušil napadené rozhodnutí a soud, který znovu rozhodoval, mohl uložit i vyšší trest, než byl uložen ve zrušeném rozhodnutí.

V neposlední řadě přinesla zmatek do právní úpravy již zmiňovaná novela provedená zákonem č. 57/1965 Sb., na základě které bylo možné zrušit nezákonné rozhodnutí vyšetřovatele i vyhledávacího orgánu. Zároveň s tím mohl totiž prokurátor tyto rozhodnutí v rámci jím prováděném dozoru zrušit také¹⁷. Jakési řešení bylo v přednosti užití prostředku dozoru před podáním stížnosti pro porušení zákona.

Celé řízení o stížnosti pro porušení zákona bylo pojato v tom smyslu, že jde o formu soudního dozoru, a ne o mimořádný opravný prostředek. Tím pádem mělo toto řízení dvě fáze. Jako první byla fáze podání stížnosti a v rámci druhé fáze docházelo k rozhodování o ní. A právě kvůli tomuto pojetí, když stížnost pro porušení zákona nebyla brána jako mimořádný opravný prostředek, ale jako prostředek dozoru, se vytratila výjimečnost jejího podání. Takže se z ní stal institut, který byl pravidelný, i když původně měla být podána pouze ojedinele. Zároveň to poukazovalo na to, že právní moc neměla v podstatě žádný význam. A nejen to. Díky tomu mohl v nadsázce kdokoliv zpochybnit soudní rozhodnutí a posilovala se nedůvěra v soudní moc a v nezávislost soudů. Samozřejmě že i v téhle době bylo díky stížnosti pro porušení zákona napraveno mnoho nezákonných rozhodnutí, ale zároveň to může být i jeden z důvodů, proč i v dnešní době není tento institut odborníky oblíben.

¹⁷ § 174 odst. 2 písm. e) trestního řádu č. 141/1961 Sb., v tehdy platném znění

1.4 Změny právní úpravy po roce 1990

Od roku 1989 dávali politici, zejména zahraniční, najevo, že tento institut je jen pozůstatek totalitního režimu a navrhovali v rámci návratu k demokratickému pojetí státu a právní úpravy její zrušení. Kritika stížnosti pro porušení zákona byla i ze strany odborné veřejnosti, ovšem i přes to se ani jedné politické reprezentaci nikdy nepodařilo zrušovací návrh prosadit. Proto i po roce 1990 měla stížnost pro porušení zákona v právním řádu stále své místo a rozhodně to nebyl institut, který by se již nevyužíval. Její úprava byla v podstatě velmi podobná jako v minulých letech a jediné, co se dělo, byly pouze dílčí úpravy.

První novela, která dílčím způsobem změnila stížnost pro porušení zákona, byla provedena zákonem č. 178/1990 Sb., když byla doplněna úprava zpětvzetí stížnosti. Ministr spravedlnosti nebo ministr národní obrany mohli vzít stížnost zpět až do doby, než se soud odebral k závěrečné poradě. Předseda senátu na základě toho vydal usnesení, ve kterém v podstatě pouze oznámil, že zpětvzetí stížnosti bere na vědomí.¹⁸

Následující novela trestního řádu byla provedena zákonem č. 558/1991 Sb., na základě níž došlo k úpravě příslušnosti soudů, které o stížnosti rozhodovaly. V příslušnosti byl zmatek, jelikož v souvislosti s federativním uspořádáním naší země nebyl pouze jeden nejvyšší soud, ale existoval Nejvyšší soud ČSFR a také nejvyšší soudy obou republik. Příslušnost soudů byla tedy touto novelou vyřešena takto. Pokud stížnost pro porušení zákona směřovala proti rozhodnutí okresního soudu, krajského soudu, prokurátora, vyšetřovatele nebo vyhledávacího orgánu, rozhodoval o ní nejvyšší soud republiky. Ovšem pokud směřovala proti rozhodnutí nejvyššího soudu republiky nebo pokud bylo napadeno rozhodnutí z oblasti vojenského práva, rozhodoval o ní Nejvyšší soud ČSFR.¹⁹

Velké změny nastaly až v roce 1993, kdy dochází k rozpadu České a Slovenské federativní republiky a vznikají dva samostatné státy. Tedy Česká republika a Slovenská republika. Opět je zde důležitá novela trestního řádu, která

¹⁸ §266 odst. 6 zákona č. 178/1990 Sb., [zakonyprolidi.cz](https://www.zakonyprolidi.cz) [online]. [cit. 2023-7-19]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1990-178>

¹⁹ VISINGER, R. *Stížnost pro porušení zákona ve věcech trestních* [online]. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2015. ISBN 978-80-7478-806-2. [cit. 2023-07-19]. Dostupné z: https://www.smarteca.cz/myreader/12266_20150730_0?fileName=Stiznost_pro_poruseni_zakona_-_2015-epub.xhtml&location=pi-1

byla provedena zákonem č. 25/1993 Sb., na základě které byla v České republice stávající soustava soudů doplněna o dva vrchní soudy. Samozřejmě se zánikem federace zanikl i Nejvyšší soud ČSFR a zákonodárce se zřejmě obával, zda pouze jediný Nejvyšší soud bude postačovat k rozhodování o všech stížnostech pro porušení zákona. Z toho důvodu byla část rozhodnutí, proti kterým směřovala stížnost pro porušení zákona, dána do pravomoci vrchních soudů. Šlo o případy, kdy stížnost pro porušení zákona směřovala například proti rozhodnutím okresního soudu, krajského soudu, vyšetřovatele nebo prokurátora.²⁰

Za zásadní novelu lze považovat novelu trestního řádu provedenou zákonem č. 292/1993 Sb., která posunula úpravu institutu stížnosti pro porušení zákona do podoby, jak ji známe dnes. Dříve mohl kromě ministra spravedlnosti stížnost pro porušení zákona podávat i ministr národní obrany. Ovšem od výše uvedené novely z roku 1993 jediný, kdo měl v rukou tuto pravomoc, byl a dodnes je pouze ministr spravedlnosti. Další důležitou novinkou bylo i to, že Nejvyšší soud i vrchní soudy mohly stížnost zamítnout v neveřejném zasedání.

V roce 1995 bylo novelou, která byla provedena zákonem č. 152/1995 Sb., svěřeno výlučné rozhodování o stížnosti pro porušení zákona pouze Nejvyššímu soudu tak, jak je tomu i dnes. Vrchní soudy měly pravomoc v rámci rozhodování o řádných opravných prostředcích proti rozhodnutím krajských soudů, které rozhodovaly v prvním stupni. Tím se nepochybně výrazně zvýšilo postavení Nejvyššího soudu a mohl se stát tím orgánem, který sjednocoval judikaturu.

Na začátku nového století a zároveň i tisíciletí, tedy v roce 2000, byla úprava stížnosti pro porušení zákona jen nepatrně doplněna, a to o ustanovení, které zavádělo možnost v případě podání stížnosti pro porušení zákona v neprospěch obviněného věc předložit velkému senátu trestního kolegia Nejvyššího soudu²¹.

Velká novela trestního řádu, která byla nejdůležitější na začátku 21. století a která změnila dosavadní pojetí stížnosti pro porušení zákona a mimořádných opravných prostředků jako takových, byla provedena zákonem č. 265/2001 Sb. V rámci této novely došlo k reformě mimořádných opravných prostředků a byl zaveden do právního řádu institut dovolání. I když se může zdát, že na základě toho

²⁰ § 266a zákon č. 25/1993 Sb., [zakonyprolidi.cz](https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1993-25) [online]. [cit. 2023-7-19]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1993-25>

²¹ Velký senát Nejvyššího soudu je složen nejméně z devíti soudců příslušného kolegia

byla stížnost pro porušení zákona upozaděna, není tomu tak. Zákonodárce označoval stížnost pro porušení zákona jako institut, který je důležitý pro nápravu chyb rozhodnutí orgánů v rámci trestního řízení, které nebyly opraveny pomocí řádných opravných prostředků. Také byla stížnost využívána v rámci rehabilitací, a to k odstranění nedostatků a chyb, které v sobě nesla rozhodnutí z doby, kdy na našem území vládli komunisté.

Jelikož nebylo žádoucí, aby se nějakým způsobem krylo podání dovolání a podání stížnosti pro porušení zákona a aby se vedly v podstatě dvě řízení o té samé věci, byla upravena i tato problematika. Stížnost mohl podávat pouze ministr spravedlnosti a dovolání naopak strany řízení. Stížnost pro porušení zákona mohla být podána ve stejných věcech jako dovolání, ale v případě, kdy bylo podáno dovolání, měl ministr spravedlnosti lhůtu 2 měsíce od doručení pravomocného rozhodnutí státnímu zástupci. Pokud dovolání podáno nebylo, mohl ji podat i po uplynutí výše zmíněné lhůty²².

Další novinkou bylo, že ministr spravedlnosti musel náležitě uvést důvody podání stížnosti a specifikovat výroky, proti kterým měla stížnost směřovat. Pokud stížnost odůvodněna nebyla, měl ministr spravedlnosti povinnost ji do 14 dnů doplnit. V případě, že byla stížnost řádně podána, nesměl ji v průběhu řízení změnit. Dále byly zavedeny další důvody zamítnutí stížnosti pro porušení zákona, a to opožděnost jejího podání a její nepřipustnost. V neposlední řadě se změnil rozsah rozhodnutí, proti kterým lze stížnost podat. Od této chvíle mohl ministr spravedlnosti podat stížnost pro porušení zákona pouze proti rozhodnutím soudu a státního zástupce.

V roce 2001 ovlivnil pojetí stížnosti pro porušení zákona i velmi významný náleží pléna Ústavního soudu ze dne 31. 10. 2001, sp. zn. Pl. ÚS 15/1, publikovaný pod č. 424/2001 Sb. Bylo namítáno, že stížnost pro porušení zákona zavádí nerovnost mezi stranami, jelikož ji může podat jen ministr spravedlnosti, tedy pouze stát, a to i v neprospěch obviněného, který žádný podobný prostředek ani ve svůj prospěch nemá.²³ Ústavní soud tak použil test proporcionality, na základě kterého vyvodil, že stížnost pro porušení zákona sice zakládá nerovnost mezi účastníky řízení, ale sleduje legitimní účel, který spatřuje ve spravedlivém

²² §266a odst. 1 zákona č.265/2001 Sb.

²³ Nález Ústavního soudu č. 424/2001 Sb.

potrestání pachatele a ochraně veřejného zájmu. Ovšem toto platí dle Ústavního soudu pouze v případě stížnosti, která směřuje ve prospěch obviněného. Tímto nálezem zrušil § 272 trestního řádu, který umožňoval zrušit napadené rozhodnutí v případě zjištění porušení zákona ve prospěch obviněného. Nejvyšší soud konstatuje pouze porušení zákona (vydá tzv. akademický výrok). Toto rozhodnutí Ústavního soudu bylo velmi kritizováno a mnozí namítali, že je-li institut stížnosti pro porušení zákona neústavní z důvodu nerovnosti, měl by být zrušen celý, a ne pouze jeho část.

Následující novely trestního řádu z let 2004 a 2009 neměly pro právní úpravu stížnosti pro porušení zákona nějaký větší význam, a proto se přesuneme k novele trestního řádu, provedené zákonem č. 181/2011 Sb., která je poslední větší novelou historie měnící tento institut. Ministru spravedlnosti byla zrušena možnost odložení nebo přerušování výkonu rozhodnutí, proti kterému podal stížnost pro porušení zákona. Důvod zrušení je zcela jasný – výkonná moc touto pravomocí až příliš zasahovala do moci soudní. Je logické, že by o takovém velkém zásahu měl rozhodovat nezávislý soudní orgán.

Tato poslední zmíněná právní změna ukončuje kapitolu historie stížnosti pro porušení zákona. Následující kapitola je zaměřena na současnou právní úpravu. I když tato kapitola nebyla výrazně dlouhá, doufám, že přinesla ucelený přehled vývoje právní úpravy a bude sloužit jako základ pro navazující kapitoly.

2 SOUČASNÁ PRÁVNÍ ÚPRAVA (ÚPRAVA DE LEGE LATA)

Druhá kapitola se zabývá právní úpravou mimořádných opravných prostředků, včetně stížnosti pro porušení zákona. Také je zde v krátkosti uvedeno, jaké existují v českém trestním právu řádné opravné prostředky. A to na základě aktuálně účinného trestního řádu, tedy zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním. Jelikož je dle současné právní úpravy stížnost pro porušení zákona řazena do mimořádných opravných prostředků, je na místě, aby v této kapitole byly představeny všechny druhy mimořádných opravných prostředků a jejich rozdíl.

České trestní řízení disponuje hned několika opravnými prostředky, kterými lze změnit rozhodnutí soudu. Lze je členit na základě odborné literatury hned dle několika kritérií. Nejčastěji jsou nejen v odborné literatuře, ale také v praxi opravné prostředky děleny na jedné straně na řádné opravné prostředky a na druhé straně na opravné prostředky mimořádné.

Řádné opravné prostředky směřují proti rozhodnutí, které od podání opravného prostředku až do rozhodnutí o něm nenabylo právní moci²⁴. Řádné opravné prostředky existují v našem právním řádu tři. První je odvolání, kterým lze napadnout každý rozsudek soudu prvního stupně. Proti usnesení se užívá druhý řádný opravný prostředek, který se nazývá stížnost. Stížností lze napadnout například každé rozhodnutí policejního orgánu. Pokud jde o usnesení soudu a státního zástupce, tak ty lze také napadnout stížností, ovšem pouze v případech, když to zákon výslovně dovoluje, a pokud rozhodují v prvním stupni. Třetím a velmi specifickým řádným opravným prostředkem je odpor. Ten lze podat proti trestnímu příkazu a na rozdíl od ostatních řádných opravných prostředků po podání odporu nedochází k projednání v rámci klasického dvojinstančního řízení. Nerozhoduje o něm tedy soud druhého stupně, ale po jeho řádném podání se ze zákona napadený trestní příkaz ruší a samosoudce ve věci zpravidla nařídí hlavní líčení.

Mimořádné opravné prostředky jsou v podstatě opakem řádných opravných prostředků, jelikož směřují proti rozhodnutí, které je v době jejich podání již pravomocné. Jde tedy o průlom právní moci a o zásah do závaznosti

²⁴ Právní moc je vlastnost rozhodnutí, která se projevuje v závaznosti a nezměnitelnosti rozhodnutí

a nezměnitelnosti rozhodnutí. Proto by podání mimořádných opravných prostředků mělo být výjimečné. A tudíž v rámci zachování právní jistoty, stability, a především důvěry v rozhodovací činnost by měly být tyto opravné prostředky podávány jen v případech, kdy převažuje zájem o soulad řízení a následného rozhodnutí se zákonem. Měly by to být tedy takové vady rozhodnutí nebo soudního procesu, které jsou tak závažné, že nelze z důvodu zákonnosti a spravedlivého rozhodování požadovat, aby právní moc byla zachována. I proto jsou přesně stanoveny důvody jejich podání, podmínky pro rozhodování o nich a také je jen úzký okruh osob, které tento druh opravných prostředků mohou podat.²⁵ Jelikož v další části této kapitoly budou podrobně rozebrány všechny mimořádné opravné prostředky a jejich vztah a samozřejmě rozdíl k stížnosti pro porušení zákona, tak je nyní jen ve stručnosti představím.

Po novele provedené zákonem č. 265/2001 Sb., obsahuje český trestní řád, podobně jak je tomu u řádných opravných prostředků, tři mimořádné opravné prostředky. O všech třech mimořádných opravných prostředcích rozhoduje pouze soud, který je vázán rozsahem napadení rozhodnutí, tedy důvody uvedenými v opravném prostředku. Jako první je dovolání, které bylo přidáno do trestního řádu výše zmiňovanou novelou z roku 2001. Tento mimořádný opravný prostředek slouží zejména k nápravě procesních a hmotněprávních vad, které jsou taxativně vyjmenovány zákonem, nebo k přezkumu rozhodnutí, které ukládá trest odnětí svobody na doživotí. Druhým mimořádným opravným prostředkem je obnova řízení. Ta je určena k nápravě vad v rámci skutkového zjištění, pokud příčiny těchto nedostatků vyšly najevo na základě nových důkazů nebo skutečností, které se objevily až po právní moci rozhodnutí. Jako poslední a ten nejdůležitější opravný prostředek v rámci této práce je stížnost pro porušení zákona. Ta slouží k nápravě právních vad rozhodnutí a vad řízení jemu předcházejících.

2.1 Dovolání

Na základně již zmiňované novely trestního řádu, která nabyla účinnosti v roce 2002, se stalo dovolání součástí našeho trestního řádu. Je to tedy další a zároveň nejmladší mimořádný opravný prostředek vedle stížnosti pro porušení

²⁵ FENYK, J., CÍSAŘOVÁ, D., GŘIVNA, T. a kol. *Trestní právo procesní*. 7. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 598.

zákona a obnovy řízení, které i přes zavedení dalšího opravného prostředku stále zůstávají v trestním řádu. Dovolání jako takové je také významné v souvislosti se stížnostmi pro porušení zákona, jelikož představuje výraznější posun ve vnímání významu institutu stížnosti pro porušení zákona, a to zejména v neprospěch obviněného.²⁶ Také zavedením dovolání do právního řádu došlo ke kompenzaci části nedostatků, kterými stížnost pro porušení zákona předtím trpěla. Zároveň dovolání může mít i vliv na rozhodování o stížnosti pro porušení zákona, což je rozebráno v pozdější části práce.

Rozdíl mezi dovoláním a ostatními mimořádnými opravnými prostředky je v tom, že dovolání je určeno nejen k nápravě vad procesních, ale i právních²⁷, s výjimkou zřejmého rozporu rozhodných skutkových zjištění s obsahem provedených důkazů. V rámci vad právních může být napadeno rozhodnutí i soudní proces jemu předcházející, a to jak v rámci hmotného práva, tak práva procesního. Dále na rozdíl od stížnosti pro porušení zákona nemůže být podáno v neprospěch obviněného – s výjimkou podání nejvyšším státním zástupcem. Jelikož jde ale o mimořádný opravný prostředek, tak na druhou stranu mají všechny tyto prostředky i něco společné. A to je především to, že podat dovolání lze až po právní moci rozhodnutí, tedy může dojít k prolomení právní moci. Tím eventuálně dochází zároveň i k narušení stability již pravomocného rozhodnutí soudu. Z toho důvodu nelze podat dovolání ve všech případech, ale musí se jednat o podstatné vady, které jsou taxativně²⁸ uvedeny v zákoně. Stejně jako u ostatních mimořádných prostředků tak musí převažovat zájem zákonnosti rozhodnutí nad právní jistotou.

2.1.1 Dovolací důvody

Dovolání nelze podat proti všem rozhodnutím, ale pouze proti určitým pravomocným rozhodnutím, která splňují následující podmínky. Tedy musí jít o rozhodnutí soudu, a to pouze soudu druhého stupně, učiněné ve věci samé. Dále musí být již pravomocné, zákon musí připouštět dovolání a musí být dán minimálně jeden z dovolacích důvodů. Okruh těchto pravomocných rozhodnutí, proti kterým lze podat dovolání, je stanoven v trestním řádu a nelze se od něj odchýlit. Zde lze

²⁶ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád*. Komentář. II. díl. 5. vydání. Praha: C.H. Beck, 2005, s. 2002.

²⁷ Tj. vady v právním posouzení

²⁸ Tzn. Nelze se od nich odchýlit

spatřovat rozdíl od stížnosti pro porušení zákona, jelikož její úprava okruh rozhodnutí blíže nespecifikuje. Dovolání je možné podat v neprospěch obviněného, ale pouze v případě, že jej podá nejvyšší státní zástupce. Ovšem kdyby obviněný zemřel nebo by dovolání v neprospěch bylo podáno proti činu, na který se vztahuje rozhodnutí prezidenta republiky o nepokračování v trestním stíhání, bylo by dovolání v neprospěch naprosto vyloučeno.²⁹

Těmito rozhodnutími, tj. rozhodnutím ve věci samé ve smyslu § 265a odst. 2 trestního řádu, se rozumí následující rozhodnutí. Jednak dva typy rozsudků. Tedy odsuzující rozsudek, kterým byl obviněný uznán vinným a byl mu uložen trest, ochranné opatření nebo bylo upuštěno od potrestání. A druhým rozsudkem je ten, kterým byl obviněný zproštěn obžaloby. Další rozhodnutí jsou již usnesení, a to usnesení o zastavení trestního stíhání, usnesení o postoupení věci jinému orgánu, usnesení o podmíněném zastavení trestního stíhání, usnesení o narovnání a usnesení, jímž bylo uloženo ochranné léčení. V neposlední řadě lze podat dovolání proti rozhodnutí soudu druhého stupně, kterým byl zamítnut nebo odmítnut řádný opravný prostředek.³⁰

Dále jsou v zákoně, a to konkrétně v § 265b trestního řádu vyjmenovány samotné důvody dovolání, o které se podání dovolání musí vždy opírat. Což v případě stížnosti pro porušení zákona nenalezneme, jelikož jejich specifikace závisí pouze na ministru spravedlnosti. V případě dovolání může jít i o více důvodů, ale minimálně jeden musí být vždy. Tyhle důvody jsou rozděleny na procesní a hmotněprávní vady, které jsou uvedeny v § 265b odst. 1 trestního řádu. A na samostatný dovolací důvod, který nalezneme ve stejném paragrafu, ale v odstavci druhém. V prvním odstavci je těchto důvodů mnoho, a proto jich je uvedeno pouze několik. Jde tedy například o následující důvody. Ve věci rozhodl věcně nepřislušný soud, nebo soud, který nebyl náležitě obsazen. Ve věci rozhodl vyloučený orgán nebo obviněný neměl obhájce. Dovolání lze podat i v případě, že bylo rozhodnuto o postoupení věci nebo o zastavení trestního stíhání, aniž by byly splněny podmínky pro toto rozhodnutí. V neposlední řadě je důvodem dovolání i to, že proti obviněnému bylo vedeno trestní stíhání, ačkoliv bylo nepřípustné. Samozřejmě do

²⁹ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád*. Komentář. II. díl. 5. vydání. Praha: C.H. Beck, 2005, s. 2096.

³⁰ FENYK, J., CÍSAŘOVÁ, D., GRIVNA, T. a kol. *Trestní právo procesní*. 7. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 689.

dovolacích důvodů patří i nesprávné hmotněprávní posouzení nebo byl-li uložen druh trestu, který zákon nepřipouští. Z odstavce dva zmíněného paragrafu vyplývá dovolací důvod, který spočívá v tom, že obviněnému byl uložen trest odnětí svobody na doživotí.³¹ Zde se předpokládá, že dovoláním bude případně odstraněna vada, která měla vliv na důvodnost uložení tohoto trestu.

2.1.2 Podání dovolání, řízení u soudu

Dovolání se od stížnosti pro porušení zákona liší i v tom, že se podává u soudu, který ve věci rozhodl v prvním stupni. Tento soud učiní kroky potřebné k následnému rozhodnutí Nejvyššího soudu, jako soudu dovolacího. V rámci stížnosti pro porušení zákona žádné takové řízení, které by předcházelo řízení u Nejvyššího soudu, není.

Dovolání lze podat, na rozdíl od stížnosti pro porušení zákona, pouze ve lhůtě dvou měsíců od doručení rozhodnutí, proti kterému směřuje. Jeho forma, stejně jako u stížnosti pro porušení zákona, není zvlášť stanovena, ale musí splňovat náležitosti podání. Tedy zejména údaje, proti kterému rozhodnutí směřuje, který výrok je napadán a z jakého důvodu, čeho se domáhá, jakému orgánu je určeno apod. Podobně jako u ostatních mimořádných opravných prostředků lze dovoláním napadnout pouze výrok rozhodnutí, ne odůvodnění. Dovolání může podat více osob, než stížnost pro porušení zákona. Jde jednak o nejvyššího státního zástupce a jednak o obviněného, který dovolání podává prostřednictvím svého právního zástupce – obhájce, advokáta.³² Zákonný požadavek spočívající v nutnosti podání dovolání obhájcem je z toho důvodu, že jde o mimořádný opravný prostředek, který má velmi přesné obsahové náležitosti, jejichž absence by mohla znamenat odmítnutí dovolání.

O podaném dovolání, stejně jako o stížnosti pro porušení zákona, rozhoduje pouze Nejvyšší soud. Ten je při přezkumu vázán dovolacími důvody. Zároveň při rozhodování o dovolání vstupuje do řízení i tzv. *širší účel opravného řízení*. Nejde tedy primárně o to, aby byly napraveny všechny vady rozhodnutí, ale jde také

³¹ § 265b zákona č. 141/1961 Sb.

³² *Dovolání v trestních věcech*. nsoud.cz [online]. [cit. 2023-07-25]. Dostupné z: https://www.nsouid.cz/judikatura/ns_web.nsf/Edit/Rozhodovacicinnost~Dovolanivtrestnichvecech?Open&area=Rozhodovac%3%AD%20cinnost&grp=Dovol%C3%AD%20v%20trestn%C3%ADch%20vecech&lng=

o vytváření judikatury a zobecňování právních otázek, díky čemuž Nejvyšší soud může zajistit jednotu rozhodování a jeho zákonnost.³³ Existuje několik možností, jak Nejvyšší soud může o dovolání rozhodnout. Prvním typem je odmítnutí dovolání, např. není-li přípustné nebo bylo-li podáno z jiného důvodu, než je uveden v § 265b trestního řádu. Dále může bez zrušení rozhodnutí rozhodnout o chybějícím výroku nebo jej doplnit nebo to přikázat soudu, o jehož rozhodnutí jde. Také může usnesením rozhodnutí úplně zrušit nebo ho usnesením zrušit a přikázat soudu, který ve věci rozhodoval, aby věc znovu projednal a rozhodl. V případě, že by věc zrušil a sám rozhodl, musí to učinit rozsudkem. V neposlední řadě může usnesením odkázat poškozeného na řízení v občanskoprávních věcech. Jako poslední možnost je rozhodnutí usnesením o zamítnutí dovolání v případě jeho nedůvodnosti.³⁴

Nejvyšší soud rozhoduje současně o dovolání i stížnosti pro porušení zákona ve společném řízení.³⁵ Je to v těch případech, kdy je ve věci podána jak stížnost pro porušení zákona, tak dovolání. Nemusí se týkat stejné osoby nebo stejných výroků, ale musí být oběma mimořádnými opravnými prostředky napadena tatáž věc. To však nemusí znamenat, že by o obou institutech musel rozhodnout v rámci jednoho rozhodnutí. Může dovolání odmítnout usnesením a v případě stížnosti pro porušení zákona rozhodnout rozsudkem.

Proti rozhodnutí o dovolání není přípustný opravný prostředek. Proti rozhodnutí Nejvyššího soudu většinou opravné prostředky podat nelze. Tedy je zde jedna výjimka, a to je možnost podat proti rozhodnutí o dovolání jeden z mimořádných opravných prostředků, který bude rozveden v následující kapitole. Je zde totiž možnost dovolací rozhodnutí změnit v rámci obnovy řízení. Ovšem obnova řízení je pouze v omezeném rozsahu a v podstatě pouze v případě, že Nejvyšší soud po zrušení napadeného rozhodnutí učiní ve věci sám nové rozhodnutí, proti kterému lze obnovu řízení podat.³⁶ Samozřejmě musí zároveň vyjít najevo nové skutečnosti nebo nové důkazy.

³³ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád. Komentář. II. díl. 5. vydání.* Praha: C.H. Beck, 2005, s. 2002.

³⁴ FENYK, J., CÍSAŘOVÁ, D., GRIVNA, T. a kol. *Trestní právo procesní. 7. vydání.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 718

³⁵ § 266a odst. 2 zákona č. 141/1961 Sb.

³⁶ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád. Komentář. II. díl. 5. vydání.* Praha: C.H. Beck, 2005, s. 2094.

2.2 Obnova řízení

Jde o další mimořádný opravný prostředek, kterým lze změnit pravomocné rozhodnutí orgánů činných v trestním řízení³⁷. Tím hlavním, čím se obnova řízení liší od stížnosti pro porušení zákona a dovolání, je v tom, že jejím smyslem je odstranění nedostatků ve skutkových zjištěních. Tedy jde o případ, že po právní moci rozhodnutí vyšly najevo nové skutečnosti nebo důkazy, na základě kterých, by mělo být vydáno jiné rozhodnutí ve věci. Závaznost, nezměnitelnost a právní jistota tak ustupují do pozadí a je zároveň umožněno, aby právní moc z těchto důvodů byla narušena. Účelem řízení o obnově není, jako u stížnosti pro porušení zákona a dovolání, posouzení zákonnosti, důvodnosti napadeného rozhodnutí nebo správnost řízení předcházející vydání napadeného rozhodnutí, ale to, zda nové důkazy či skutečnosti jsou natolik předmětné, aby zpochybnilly správnost pravomocného rozhodnutí.³⁸

Základní podmínka pro to, aby byla povolena obnova, je nejen to, že vyšly najevo nové důkazy nebo skutečnosti soudu dříve neznámé, ale také zachování totožnosti skutku. V rámci obnovy řízení se na základě této podmínky musí řešit totožný skutek, který je předmětem napadeného pravomocného rozhodnutí. Obnova řízení se na rozdíl od ostatních opravných prostředků skládá ze dvou samostatných řízení, které na sebe navazují a budou v pozdější části práce rozebrány. První fází je řízení o návrhu na povolení obnovy, kde se posuzuje důvodnost návrhu, tedy zda jsou splněny podmínky pro obnovu řízení. Druhou fází je samotná obnova řízení, tedy dochází k novému projednání věci a novému rozhodnutí.

2.2.1 Předmět a důvody obnovy řízení

Obnova může směřovat pouze proti zákonem taxativně vymezeným pravomocným rozhodnutím. Těmi jsou rozsudek, trestní příkaz, usnesení o zastavení trestního stíhání, usnesení o podmíněném zastavení trestního stíhání, usnesení o schválení narovnání a usnesení o postoupení věci jinému orgánu.³⁹

³⁷ Tzn. Policejní orgán, státní zástupce, soudce

³⁸ FENYK, J., CÍSAŘOVÁ, D., GRIVNA, T. a kol. *Trestní právo procesní*. 7. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 754.

³⁹ §278 zákona č. 141/1961 Sb.

Jak je již u dovolání zmíněno, obnova řízení je přípustná i proti rozsudku Nejvyššího soudu, kterým sám rozhodl o dovolání. To platí i v rámci rozhodnutí o stížnosti pro porušení zákona. Z toho vyplývá, že pro obnovu řízení, stejně jako pro ostatní mimořádné prostředky je podstatné, aby pravomocně skončilo trestní stíhání. Pokud trestní stíhání nebylo zahájeno vůbec nebo došlo-li k odložení věci, nemůže být povolena obnova řízení.

Podobně jako u dovolání může být obnova řízení podána pouze pokud jsou splněny zákonem stanovené důvody. Ty můžeme rozdělit do čtyř skupin. Prvním důvodem je to, že vyšly najevo nové skutečnosti nebo důkazy, které byly dříve soudu neznámé a které by mohly vést k jinému rozhodnutí. Tyto nové skutečnosti nebo důkazy se musí týkat skutkových okolností, které nastaly již před původním rozhodnutím, a proto by jej mohly ovlivnit. Orgán o nich ale při svém rozhodování nemohl vědět a vyšly najevo až po právní moci jeho rozhodnutí o věci. Nové skutečnosti jsou pro obnovu řízení takové skutečnosti, které nebyly předmětem dokazování. Nové důkazy jsou ty, které nebyly v původním řízení provedeny, obsaženy ve spise ani uplatněny.⁴⁰ Může jít i o důkazy, který byly již dříve známé některé z procesních stran, ale nebyly navrženy.

Druhým důvodem je porušení povinnosti orgánů činných v trestním řízení v rámci původního řízení jednáním zakládajícím trestný čin. Toto porušení musí být ovšem zjištěno pravomocným rozsudkem.⁴¹ Podmínkou je, aby orgán činný v trestním řízení, který porušil povinnost, se podílel na rozhodování. Zároveň nezáleží, zda mělo porušení vliv na zákonnost napadeného rozhodnutí. Ovšem pokud by bylo porušení povinnosti pouze přestupkem nebo kárným proviněním, nejde o důvod obnovy řízení.

Třetí důvod je zvláštním důvodem obnovy, jelikož jej nenalezneme v trestním řádu, ale v zákoně o ústavním soudu. Tímto důvodem je zrušení právního předpisu nebo jeho části nálezem Ústavního soudu, na základě kterého byl v trestním řízení vydán rozsudek, který nebyl vykonán. Jde tedy pouze o pravomocný nevykonaný rozsudek soudu (trestní příkaz), který byl vydán na základě zrušeného právního předpisu.⁴²

⁴⁰ FENYK, J., CÍSAŘOVÁ, D., GŘIVNA, T. a kol. *Trestní právo procesní*. 7. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 759.

⁴¹ § 278 odst. 4 zákona č. 141/1961 Sb.

⁴² § 71 odst. 1, odst. 3 zákona č. 182/1993 Sb.

Poslední důvod obnovy řízení se týká pouze usnesení soudu nebo státního zástupce o zastavení trestního stíhání. Vztahuje se to pouze na případ, kdy dojde ke změně zdravotního stavu obviněného, a to v takové míře, že ho již lze postavit před soud. Tedy po právní moci rozhodnutí se jeho zdravotní stav zlepšil tak, že již netrpí vážnou chorobou nebo duševní chorobou bránící trestnímu stíhání. A tím pádem se stal způsobilým.

Naopak obnova řízení je vyloučena v případě, kdy trestnost činu zanikla, uplynula polovina promlčecí doby trestného činu, prezident republiky rozhodl o nepokračování v trestním stíhání nebo pokud obviněný zemřel.⁴³

2.2.2 Podání návrhu na obnovu řízení

Řízení o obnově řízení je podobně jako u ostatních opravných prostředků vázáno zásadou dispoziční, tedy musí být vždy zahajováno pouze na návrh oprávněné osoby. Tento návrh na povolení obnovy může být podán ve prospěch i v neprospěch obviněného. Ve prospěch obviněného může návrh podat sám obviněný, ale i osoba, která mohla podat v jeho prospěch odvolání⁴⁴. V neprospěch může návrh na povolení obnovy podat pouze státní zástupce, který jej může podat i v jeho prospěch. Pokud jde o lhůtu, tak obnova řízení ve prospěch obviněného není časově limitována. Může být tedy podána i v případě, kdy obviněný zemřel. V případě podání návrhu na obnovu řízení nemůže již v téže věci být podána i stížnost pro porušení zákona. Kromě zmíněných oprávněných osob existuje i tzv. oznamovací povinnost. Dozví-li se soud nebo jiný orgán o skutečnosti, která by mohla být důvodem obnovy řízení, je to povinen oznámit státnímu zástupci.⁴⁵

Podobně jako u dovolání není stanovena zvláštní forma návrhu. Zároveň nejsou stanoveny ani jeho obsahové náležitosti, a proto jej lze podat v jakékoliv formě stanovené pro podání. Tedy ústně do protokolu, písemně, elektronicky apod. Z obsahu musí být patrné, kdo jej učinil, jakému soudu je určen, které věci se týká a co požaduje. Samozřejmě nesmí chybět datum a podpis. Dále je důležité vymezení důvodu obnovy řízení, tedy v čem je důvod spatřován. Pokud jde o nové skutečnosti nebo důkazy, musí je navrhovatel konkretizovat a odůvodnit, proč by

⁴³ § 279 zákona č. 141/1961 Sb.

⁴⁴ Tj. příbuzní, sourozenci, osvojitel, manžel, partner apod.

⁴⁵ § 280 odst. 5 zákona č. 141/1961 Sb.

měly mít vliv na rozhodnutí. Důvody obnovy je také třeba doložit pravomocným rozhodnutím nebo odkázáním na příslušný spis. Státní zástupce musí také uvést, zda návrh podává ve prospěch, neprospěch obviněného či v obou směrech.⁴⁶ Nedodržení těchto požadavků může vést k zamítnutí návrhu.

2.2.3 Řízení o návrhu na povolení obnovy řízení

Jak je již výše psáno, obnova řízení se skládá ze dvou relativně samostatných řízení. Vždy se začíná řízením o návrhu na povolení obnovy, jehož účelem není přezkum napadeného pravomocného rozhodnutí. V této fázi řízení se jedná pouze o tom, zda je návrh důvodný, zjišťuje se, zda jsou splněny podmínky pro obnovu řízení. Tedy jestli existují nové důkazy, skutečnosti nebo jiný z důvodů obnovy řízení, a jestli tyto skutečnosti jsou natolik závažné, že mohou změnit původní rozhodnutí. Jelikož soud v tomto řízení zkoumá návrh, tak je i vázán důvody vytyčenými v návrhu. Jiné důvody, než jsou uvedeny v návrhu, nemůže soud zkoumat. Návrh se přezkoumává pouze po stránce skutkové a nové důkazy a skutečnosti přezkoumává dle skutkového stavu v době původního rozhodnutí.⁴⁷

O návrhu na povolení obnovy rozhoduje vždy soud. Jeho příslušnost je stanovena dle toho, ve kterém stadiu skončilo původní řízení, tedy jaký orgán rozhodnutí vydal. Pokud řízení skončilo pravomocným usnesením státního zástupce o zastavení trestního stíhání, usnesením o postoupení věci jinému orgánu nebo o zastavení trestního stíhání, rozhoduje soud, který byl příslušný rozhodovat o obžalobě. Jestliže řízení skončilo pravomocným rozsudkem, trestním příkazem nebo pravomocným usnesením soudu o zastavení trestního stíhání či o postoupení věci jinému orgánu, rozhoduje soud, který rozhodoval v prvním stupni. V případě, že státní zástupce navrhne, že vzhledem k novým skutečnostem tento trestný čin náleží do příslušnosti krajského soudu, bude o obnově řízení rozhodovat krajský soud, i kdyby v prvním stupni rozhodoval okresní soud.⁴⁸

Příslušný soud následně rozhoduje o návrhu na povolení obnovy ve veřejném zasedání. V případě zamítnutí návrhu na obnovu řízení, může soud

⁴⁶ FENYK, J., CÍSAŘOVÁ, D., GŘIVNA, T. a kol. *Trestní právo procesní*. 7. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 763.

⁴⁷ FENYK, J., CÍSAŘOVÁ, D., GŘIVNA, T. a kol. *Trestní právo procesní*. 7. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 769.

⁴⁸ § 281 zákona č. 141/1961 Sb.

rozhodovat v neveřejném zasedání. Složení soudu je obdobné, jako bylo v původním řízení. Tedy rozhodoval-li senát, bude i o návrhu na obnovu rozhodovat senát.⁴⁹ O návrhu na povolení obnovy řízení rozhoduje soud usnesením. A to tak, že buď vyhoví návrhu a povolí obnovu řízení, nebo návrh zamítne. Zamítnut může být v případě, je-li podán osobou neoprávněnou, není-li obnova přípustná, je-li vyloučena nebo nebyly-li shledány důvody.⁵⁰ Zvláštností je to, že proti tomuto usnesení lze podat řádný opravný prostředek, kterým je stížnost. Toto v rámci rozhodování o stížnosti pro porušení zákona nebo dovolání nelze. Pokud je povolena obnova řízení, nastává další fáze, kterou je samotné obnovené řízení.

2.2.4 Řízení po povolení obnovy

Pokud soud vyhoví návrhu na povolení obnovy, tak zruší napadené rozhodnutí a po právní moci nastává druhá fáze obnovy řízení. Toto řízení je tzv. obnovené řízení, v němž dochází k novému projednání věci a novému rozhodnutí. V souvislosti s obnovou řízení je nutno dodat, že nově je podle § 30 odst. 4 zákona č. 141/1961 Sb., trestní řád z rozhodování o návrhu na povolení obnovy řízení vyloučen soudce nebo přísedící, který ve věci rozhodoval v původním řízení. Pro obnovené řízení je zásadní skutkový i právní stav v době nového rozhodování. Nové projednání ovšem nemusí znamenat, že nové rozhodnutí bude zcela jiné. Není totiž stále jisté, zda nové skutečnosti budou natolik silné, že rozhodnutí změní. V řízení zpravidla pokračuje soud, který obnovu povolil.

Důležité je také to, jak napadené řízení skončilo. Pokud řízení skončilo pravomocným rozsudkem o schválení dohody o vině a trestu nebo například pravomocným usnesením státního zástupce o zastavení trestního stíhání či o postoupení věci jinému orgánu, pokračuje se v přípravném řízení. Dochází tak k doplnění důkazů a je na místě nové podání obžaloby. Pokud ale byla povolena obnova řízení, které skončilo rozhodnutím soudu, pokračuje se v řízení na základě

⁴⁹ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád*. Komentář. II. díl. 5. vydání. Praha: C.H. Beck, 2005, s. 2188.

⁵⁰ § 283 zákona č. 141/1961 Sb.

původní obžaloby. Jde tedy o podobnou situaci jako v případě, kdy odvolací soud zruší rozsudek soudu prvního stupně. V novém řízení jsou důkazy doplněny.⁵¹

Na konci tohoto řízení je vydáno nové rozhodnutí ve věci, proti kterému jsou dle povahy věci a jeho typu přípustné buď řádné opravné prostředky nebo mimořádné opravné prostředky.

Tímto je ukončen výklad o obnově řízení, jejíž úprava byla v krátkosti shrnuta. Zároveň práce pokračuje podkapitolou, která se věnuje samotné stížnosti pro porušení zákona, jež je podstatou této práce. V rámci této kapitoly je pouze ve stručnosti představena a podrobný rozbor je obsažen v následující kapitole.

2.3 Stížnost pro porušení zákona

Jde o poslední mimořádný opravný prostředek, který existuje v rámci českého trestního řízení. Směřuje proti pravomocnému rozhodnutí soudu nebo státního zástupce, kterým byl nějakým způsobem porušen zákon. Také se podává v případě, že toto rozhodnutí bylo vydáno na podkladě vadného postupu řízení. Lze ji podat i proti výroku o trestu, ale to pouze v případě, je-li již uložený trest v zřejmém rozporu s účelem trestu nebo ve zřejmém nepoměru k povaze a závažnosti trestu.⁵²

Na rozdíl od ostatních mimořádných opravných prostředků může podat stížnost pro porušení zákona pouze ministr spravedlnosti. Ovšem kdokoliv může podat podnět k podání. Sám ministr poté na základě podnětů rozhodne, zda stížnost pro porušení zákona podá či nikoliv. Je to pouze na jeho uvážení a své rozhodnutí nemusí odůvodňovat a ani proti němu neexistuje žádný opravný prostředek.

K rozhodnutí o podané stížnosti pro porušení zákona je příslušný výlučně Nejvyšší soud. Jeho rozhodnutí může vést ke zrušení napadeného rozhodnutí nebo jeho části, k doplnění výroku nebo k novému projednání věci a novému rozhodnutí. Pokud byl ovšem zákon porušen ve prospěch obviněného, nemůže Nejvyšší soud rozhodnutí změnit nebo zrušit a pouze vysloví porušení zákona.

Tímto jsou shrnuty základní informace o mimořádných opravných prostředcích i o stížnosti pro porušení zákona tak, aby byly vidět jejich rozdíly.

⁵¹ FENYK, J., CÍSAŘOVÁ, D., GRIVNA, T. a kol. *Trestní právo procesní*. 7. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 775.

⁵² *Stížnost pro porušení zákona. Základní informace*. justice.cz [online]. [cit. 2023-08-09]. Dostupné z: <https://justice.cz/web/msp/stiznosti-pro-poruseni-zakona>

3 STÍŽNOST PRO PORUŠENÍ ZÁKONA V DETAILECH

Právní úprava stížnosti pro porušení zákona sleduje v podstatě dva cíle. Prvním je náprava vadného pravomocného rozhodnutí. V tomto případě jsou důsledky podání stížnosti pro porušení zákona spatřovány především v novém řízení, případně i v novém rozhodnutí. Za druhý cíl je považováno usměrnění soudní praxe při řešení právních otázek. Rozhodnutí o stížnosti pro porušení zákona sice není závazné v rámci jiných trestních řízení, než pro které bylo vydáno, ale jelikož o stížnosti rozhoduje Nejvyšší soud, je jeho rozhodnutí pro další rozhodování všech orgánů určující. A to především v rámci výkladu a aplikace práva.⁵³

Podobně jako u ostatních mimořádných opravných prostředků, dochází i v rámci stížnosti pro porušení zákona k průlomu právní moci rozhodnutí. Což může vyvolávat narušení stability konečného rozhodnutí soudu. Proto při podání stížnosti pro porušení zákona musí v každém případě převažovat zájem na zákonnosti rozhodnutí a postupu řízení, na základě kterého bylo toto rozhodnutí vydáno, nad zájmem právní jistoty a nezměnitelnosti pravomocného rozhodnutí. Musí se jednat o vady rozhodnutí, které existovaly již v době provádění řízení, které rozhodnutí předcházelo. Zároveň musí jít o takové vady, pro které nelze požadovat zachování právní moci, jelikož by to znamenalo ohrožení zákonného a spravedlivého soudního rozhodování. Uplatnění stížnosti pro porušení zákona, jakožto i ostatních mimořádných opravných prostředků, znamená nejen narušení právní jistoty, ale také prodlužování soudního procesu.⁵⁴

Na druhou stranu je stížnost pro porušení zákona, dovolání i obnova řízení důležitou součástí českého právní řádu, jelikož nejen že umožňují nápravu vad, ale především jsou takovou poslední nadějí pro provedení změny rozhodnutí, které nebylo učiněno v souladu se zákonem a spravedlností.

⁵³ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád. Komentář*. II. díl. 5. vydání. Praha: C.H. Beck, 2005, s. 2110.

⁵⁴ FENYK, J., CÍSAŘOVÁ, D., GŘIVNA, T. a kol. *Trestní právo procesní*. 7. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 731.

3.1 Předmět a přípustnost

V případě předmětu stížnosti pro porušení zákona jde o to, co je dle tohoto mimořádného opravného prostředku přezkoumatelné. Na základě zákona může stížnost směřovat proti pravomocným rozhodnutím soudu nebo státního zástupce. Je prostřednictvím ní napadeno buď samotné rozhodnutí, nebo proces, který tomuto rozhodnutí předcházel, a na základě kterého je rozhodnutí nezákonné.

Zákon blíže přesněji nespecifikuje, proti jakým rozhodnutím je přípustná. Dle literatury se jedná zejména o konečné rozhodnutí těchto orgánů, kterým končí trestní řízení. Tedy například o rozsudek, trestní příkaz, usnesení o zastavení trestního stíhání nebo usnesení o schválení narovnání. Není ovšem vyloučeno, že by stížnost mohla být podána i proti jiným pravomocným rozhodnutím. Například proti rozhodnutí o vrácení věci státnímu zástupci k došetření nebo proti rozhodnutí o podmíněném propuštění z výkonu trestu odnětí svobody.⁵⁵ Nemá význam jmenovat úplně všechna rozhodnutí, jelikož se jedná v podstatě o všechna rozhodnutí v jakékoliv formě, která jsou závazná a nezměnitelná. Nezáleží tedy ani na tom, zda byla rozhodnutí učiněna v prvním nebo druhém stupni.

Pokud jde o rozsudek, lze stížnost pro porušení zákona podat pouze do části, která již nabyla právní moci. Tedy rozhodnutí nemusí nabýt právní moci v plném rozsahu. Proto není překážkou to, že výrok o náhradě škody není pravomocný, když stížnost pro porušení zákona byla podána do pravomocného výroku o vině a trestu. Podobně se to užije i u usnesení, kterými bylo rozhodnuto o více osobách nebo věcech. V případě pravomocného rozhodnutí vrchního soudu a rozhodnutí nejvyššího státního zástupce může být za zákonem stanovených podmínek také stížnost pro porušení zákona podána.

Vzhledem k tomu, že předmětem je pravomocné rozhodnutí, je důležité vytyčit, co se pod tímto pojmem rozumí. Jde především o výrok rozhodnutí. Tedy nikoliv o odůvodnění nebo poučení o opravných prostředcích. Na základě toho je zřejmé, že nelze napadat ani rozhodnutí, u nichž se neprojevuje právní moc. Těmito

⁵⁵ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád*. Komentář. II. díl. 5. vydání. Praha: C.H. Beck, 2005, s. 2111.

rozhodnutími jsou například procesní rozhodnutí, tedy rozhodnutí, kterými se upravuje průběh řízení apod.⁵⁶

Naopak existují i výjimky, kdy podání stížnosti pro porušení zákona není přípustné. Tato rozhodnutí jsou přímo stanovena v trestním řádu, ale můžeme je i dovodit z logických souvislostí. Jedná se například o rozhodnutí o stížnosti pro porušení zákona, rozhodnutí o dovolání nebo rozhodnutí jiného orgánu, např. policejního orgánu.

3.2 Důvody a účel

Podání stížnosti pro porušení zákona proti pravomocnému rozhodnutí sleduje dva účely. Buď je účelem náprava právních vad napadeného rozhodnutí, nebo náprava vadného postupu řízení, které pravomocnému rozhodnutí předcházelo. V případě určitých skutkových vad pravomocného rozhodnutí, mohou být tímto mimořádným opravným prostředkem napraveny jen v případě, jestliže jsou tyto skutkové nedostatky důsledkem vadného právního posouzení nebo postupu řízení. Pokud by tomu tak nebylo, jsou skutkové vady pouze důvodem k obnově řízení.⁵⁷

Důvody stížnosti pro porušení zákona jsou v trestním řádu vymezeny velmi obecně a nejsou specifikovány, jelikož jejich konkretizace spadá pod pravomoc ministra spravedlnosti, který stížnost podává. Tyto důvody jsou v podstatě dva. Prvním je to, že byl napadeným rozhodnutím porušen zákon. Porušení zákona je v tomto případě chápáno jako: „*nesoulad rozhodnutí především s ustanovením trestního zákona a (nebo) trestního řádu i porušení jiných zákonů trestněprávní povahy a v návaznosti na ně i jiných právních předpisů vydaných ve formě zákona nebo jiného právního předpisu uveřejněného nebo uvedeného ve Sbírce zákonů.*“⁵⁸ Zákonem je chápán dle soudní praxe i předpis nižší právní síly, tedy například nařízení vlády. Za jiné trestněprávní předpisy je považován například

⁵⁶ VISINGER, R. *Stížnost pro porušení zákona ve věcech trestních* [online]. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2015. ISBN 978-80-7478-806-2. [cit. 2023-08-10]. Dostupné z: https://www.smarteca.cz/myreader/12266_20150730_0?fileName=Stiznost_pro_poruseni_zakona_-_2015-epub.xhtml&location=pi-1

⁵⁷ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád. Komentář. II. díl. 5. vydání.* Praha: C.H. Beck, 2005, s. 2110.

⁵⁸ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád. Komentář. II. díl. 5. vydání.* Praha: C.H. Beck, 2005, s. 2113.

zákon č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže. Jinými právními předpisy se rozumí například občanský zákoník nebo obchodní zákoník.

Porušení zákona je zde shledáváno v tom, že soud nebo státní zástupce v napadeném rozhodnutí buď užil nesprávnou normu, nebo ji špatně vyložil. Jde tedy o to, že v konkrétním případě byla užitá právní norma, které s danou věcí nesouvisí a neměla být vůbec užitá. Nebo i když byla užitá správná norma, tak soud nebo státní zástupce normu špatně vyložili a vyvodili z ní nesprávné závěry.⁵⁹

Druhým důvodem je, že bylo napadené rozhodnutí učiněno na základě vadného postupu řízení. Vadný postup je v řízení spatřován tehdy, pokud byla porušena důležitá procesní ustanovení nebo postupy. Nejde zde o to, že by samotné rozhodnutí bylo vadné ve své podstatě, ale je vadné z toho důvodu, že jeho vydání předcházelo chybné řízení. Kvůli tomu tak vzniká pochybnost, zda by rozhodnutí bylo stejné, i kdyby řízení vadné nebylo. Tyto vady musí být ovšem tak velké, že můžou ovlivnit zákonnost rozhodnutí.

Mezi vadným postupem řízení a napadeným rozhodnutím tedy musí být takový vztah, že namítaná procení vada činí rozhodnutí nesprávným či nezákonným. Součástí vadného postupu řízení nemusí být pouze vlastní postup orgánů při dokazování, ale také i předchozí rozhodnutí, která vadně věc řešila. Ovšem jen za předpokladu, že tato rozhodnutí mohla ovlivnit správnost napadeného rozhodnutí. Za vadné řízení můžeme považovat například řízení, ve kterém bylo uskutečněno hlavní líčení bez přítomnosti obhájce, i když šlo o případ nutné obhajoby.⁶⁰

I když zákonodárce přesněji nevymezil důvody podání stížnosti pro porušení zákona, v odborné veřejnosti se objevují názory, že by měly být důvody v zákoně taxativně vyjmenovány. Následkem soudní praxe, ale určité omezení těchto důvodů bylo vytvořeno. Musí se v každém případě zohlednit zájem na zákonnosti rozhodnutí a postupu řízení, které napadenému rozhodnutí předcházelo, nad zájmem nezměnitelnosti. Musí jít tedy o skutečný a vážný rozpor s přihlédnutím k závažnosti a intenzitě spatřované vady.

⁵⁹ VISINGER, R. *Stížnost pro porušení zákona ve věcech trestních* [online]. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2015. ISBN 978-80-7478-806-2. [cit. 2023-08-10]. Dostupné z: https://www.smarteca.cz/myreader/12266_20150730_0?fileName=Stiznost_pro_poruseni_zakona_-_2015-epub.xhtml&location=pi-1

⁶⁰ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád. Komentář. II. díl. 5. vydání*. Praha: C.H. Beck, 2005, s. 2114.

3.3 Podněty k podání

První fází celého procesu, který může vyústit k podání samotné stížnosti pro porušení zákona, je podání podnětu a jeho přezkum. I když stížnost pro porušení zákona podává ministr spravedlnosti, tak většinou Ministerstvo spravedlnosti nepřezkoumává trestní věci z vlastní iniciativy, ale právě na základě podnětů. Tato fáze je často opomíjena, ale je nedílnou součástí, a dokonce i zákonnou podmínkou pro uplatnění stížnosti pro porušení zákona v praxi. Pokud totiž nebude podklad pro podání tohoto institutu dostatečně odborný, může to vést buď k nepoužití stížnosti pro porušení zákona v případech, kdy by použita být měla, nebo bude nedůvodná, což povede k zbytečnému zatěžování Nejvyššího soudu.⁶¹

Podnětem k podání stížnosti pro porušení zákona je podání, kterým podatel žádá o přezkum nezákonnosti pravomocného rozhodnutí nebo řízení jemu předcházejícím.⁶² Podnět může být písemný, elektronický i ústní a obsahuje upozornění na nezákonné rozhodnutí nebo na nezákonný postup řízení. Podat jej může v podstatě jakákoliv osoba a nemusí mít k napadené věci či účastníkům řízení žádný vztah ani právní zájem. Také jej může podat jakýkoliv orgán veřejné moci. Podnět k podání stížnosti pro porušení zákona musí v podstatě obsahovat pouze základní podmínky podání a nemusí mít žádné náležitosti. Tedy musí být především zřejmé, kdo jej podává, jakého rozhodnutí se týká a kde je spatřována nezákonnost. Podnět také nemusí být ničím doložen a není stanovena žádná lhůta k jeho podání. Posuzuje se dle obsahu, ne podle jeho označení.

Ovšem i když je podán podnět, tak není právní nárok na podání stížnosti pro porušení zákona. Tudiž podání podnětu nezaručuje, že stížnost pro porušení zákona bude podána. Je totiž pouze na vůli ministra spravedlnosti, zda ji na základě podnětu podá, neexistuje pro něj žádná povinnost podání. Jde tedy pouze o jakési upozornění či informaci o možném porušení zákona. Ministr spravedlnosti pak posuzuje závažnost pochybení a to, zda bude podání stížnosti pro porušení zákona

⁶¹ VISINGER, R. *Stížnost pro porušení zákona ve věcech trestních* [online]. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2015. ISBN 978-80-7478-806-2. [cit. 2023-08-15]. Dostupné z: https://www.smarteca.cz/myreader/12266_20150730_0?fileName=Stiznost_pro_poruseni_zakona_-_2015-epub.xhtml&location=pi-1

⁶² Vyhláška č. 23/1994 Sb., § 31 odst. 1

účelné. Zároveň lze také říci, že on je ten, kdo určuje, která pochybení jsou porušením zákona, jelikož zákonná úprava neexistuje.

3.3.1 Přezkum státním zastupitelstvím

Vzhledem k velkému počtu podnětů pro podání stížnosti pro porušení zákona je nemožné, aby jejich posouzení bylo pravomocí pouze Ministerstva spravedlnosti. Proto Poslanecká sněmovna v novele trestního řádu, která byla provedena zákonem č. 292/1993 Sb., schválila i ustanovení, které dalo Ministru spravedlnosti možnost do tří let od účinnosti tohoto zákona pověřit státní zastupitelství vyřizováním podnětů.⁶³ Ministr spravedlnosti této možnosti využil, tudíž státní zastupitelství začalo být velmi významné pro vyřizování podaných podnětů. Později bylo upřesněno, že státní zastupitelství prošetřuje podněty, které jsou mu buď adresovány, nebo které mu postoupí ministerstvo. Samozřejmě státní zastupitelství může z vlastní iniciativy přezkoumat trestní věc, ve které bylo činné a ve které vznikly pochybnosti o nezákonnosti.⁶⁴ Pokud ovšem v případě podnětu přichází v úvahu podání dovolání, státní zástupce o tom musí vyrozumět podatele a podnětem se dále nezabývá.⁶⁵

Smyslem přezkumu podnětů státním zastupitelstvím je odborné posouzení podnětu. Jelikož podnět může podat kdokoliv, tedy i laik, je důležité, aby byl vyjádřen odborný názor nad zákonností pravomocného rozhodnutí nebo jemu předcházejícím řízení. V rámci přezkumu státní zastupitelství prověřuje, zda byl porušen zákon v neprospěch obviněného či může mít podání stížnosti pro porušení zákona význam pro sjednocení právní praxe. Státní zastupitelství má po obdržení podnětu povinnost jej přezkoumat a své stanovisko předat ministru spravedlnosti.⁶⁶

Příslušnost státního zastupitelství se odvíjí od příslušnosti orgánů, které věc projednávaly. Jde tedy o státní zastupitelství, jež je nadřízené tomu, které působilo v posledním stupni. Tím je zaručena nestrannost rozhodování, jelikož podnět vyřizuje státní zastupitelství, které ve věci nebylo činné a neúčastnilo se procesních

⁶³ Zákon č. 292/1993 Sb., čl. IV. Bod 6

⁶⁴ Vyhláška č. 23/1994 Sb., § 46 odst. 1

⁶⁵ Vyhláška č. 23/1994 Sb., § 31 odst. 3

⁶⁶ VISINGER, R. *Stížnost pro porušení zákona ve věcech trestních* [online]. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2015. ISBN 978-80-7478-806-2. [cit. 2023-08-15]. Dostupné z: https://www.smarteca.cz/myreader/12266_20150730_0?fileName=Stiznost_pro_poruseni_zakona_-_2015-epub.xhtml&location=pi-1

úkonů. V případě rozhodnutí Nejvyššího státního zastupitelství je příslušné k projednání podnětu toto státní zastupitelství, tedy jeho odbor mimořádných opravných prostředků.⁶⁷

Pokud státní zastupitelství přijme podnět, musí vždy vyrozumět odesílatele o přijetí podnětu k podání stížnosti pro porušení zákona a sdělit mu, že o jeho vyřízení bude písemně vyrozuměn ministrem spravedlnosti.⁶⁸ Státní zastupitelství přezkoumává zákonnost napadeného rozhodnutí i předcházející řízení v celém rozsahu. Tedy přezkum spočívá i v kontrole rozhodnutí, která slouží jako podklad pro napadené rozhodnutí nebo která na něj navazují. To se neobejde bez spisového materiálu napadené věci, který si vyžádá od orgánů činných v trestním řízení. Výsledek přezkumu a zejména důvodnost, úvahy a zjištění musí státní zástupce uvést do spisu státního zastupitelství, jestliže nejsou uvedeny v nástinu stížnosti pro porušení zákona.⁶⁹

Pokud státní zastupitelství neshledá důvod k podání stížnosti pro porušení zákona, vypracuje návrh na odložení podnětu, který zašle ministru spravedlnosti. Nemá tedy oprávnění samo podnět odložit. Pokud ovšem podnět vzejde přímo z iniciativy státního zastupitelství, může instančně vyšší státní zastupitelství samo věc odložit. Naopak pokud je podnět shledán důvodným, vypracovává státní zastupitelství tzv. nástin stížnosti pro porušení zákona, který následně předloží ministru spravedlnosti k posouzení.

Nástin stížnosti pro porušení zákona obsahuje zejména označení rozhodnutí, proti kterému stížnost směřuje, informace o obviněném, označení napadeného výroku, důvody jeho napadení, popis skutkového stavu, rozbor vad a návrh na rozhodnutí. Současně je s nástinem stížnosti vypracována i předkládací zpráva, která obsahuje kromě jiného jméno státního zástupce, který nástin vypracoval. Obě tyto věci se společně s podnětem ke stížnosti a spisovým materiálem následně předají ministru spravedlnosti.⁷⁰

⁶⁷ VISINGER, R. *Stížnost pro porušení zákona ve věcech trestních* [online]. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2015. ISBN 978-80-7478-806-2. [cit. 2023-08-15]. Dostupné z: https://www.smarteca.cz/myreader/12266_20150730_0?fileName=Stiznost_pro_poruseni_zakona_-_2015-epub.xhtml&location=pi-1

⁶⁸ Vyhláška č. 23/1994 Sb., § 32 odst. 1

⁶⁹ Vyhláška č. 23/1994 Sb., § 41

⁷⁰ Pokyny obecné povahy nejvyšší státní zástupkyně 8/2006, čl. 5

Významnou roli v celém procesu má i Nejvyšší státní zastupitelství. Pokud ministr spravedlnosti na základě návrhu stížnosti pro porušení zákona vypracované státním zastupitelstvím stížnost pro porušení zákona podá, musí toto státní zastupitelství předložit přezkumný spis Nejvyššímu státnímu zastupitelství. Po rozhodnutí Nejvyššího soudu o stížnosti pro porušení zákona následně Nejvyšší státní zastupitelství zašle toto rozhodnutí a obsah přezkumného spisu zpět.⁷¹

3.3.2 Přezkum Ministerstvem spravedlnosti

Tento přezkum je přezkumem hlavním, primárním, jelikož státní zastupitelství je, jak už z výše popsaného vyplývá, pouze orgán fakultativní. Vyřizování podnětů je působností ministra spravedlnosti a odboru, který sám pověří. Podání jsou ovšem ve většině případech vyhodnocena a následně postoupena státnímu zastupitelství k odbornému vyjádření a provedení šetření. To ale nezavazuje příslušného pracovníka ministerstva spravedlnosti povinnosti plně přezkoumat podnět a navrhnout postup. V úvahu se bere jak hledisko zákonnosti, tak účelnosti podání. V naprosté většině případů dochází k tomu, že se ministerstvo zcela ztotožní s právním názorem státního zástupce.⁷²

Přezkum samotným ministerstvem je prováděn speciálně k tomuto účelu vytvořeným odborem dohledu, který přezkoumává zákonnost napadeného rozhodnutí v celém rozsahu. Tedy jako u přezkumu státním zastupitelstvím jsou přezkoumávány všechny související rozhodnutí i řízení. Pokud odbor dohledu shledá, že podání stížnosti pro porušení zákona je důvodné, předkládá návrh stížnosti prostřednictvím náměstka ministru spravedlnosti k podpisu. Tento návrh obsahuje informace o zjištěném porušení zákona. Podepsané stížnosti pro porušení zákona jsou následně předány kanceláři k odeslání Nejvyššímu soudu.

Pokud odbor dohledu shledá podnět nedůvodným, vypracovává návrh na odložení podnětu. Všechny návrhy na odložení se dají do tabulky a předkládají se ministru spravedlnosti na konci měsíce. Jeho podpisem dochází k odložení všech takto vyhodnocených podnětů. O odložení podnětu i o podání stížnosti pro porušení

⁷¹ Pokyny obecné povahy nejvyššího státního zástupce 1/1998, čl. 11

⁷² VISINGER, R. *Stížnost pro porušení zákona ve věcech trestních* [online]. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2015. ISBN 978-80-7478-806-2. [cit. 2023-08-15]. Dostupné z: https://www.smarteca.cz/myreader/12266_20150730_0?fileName=Stiznost_pro_poruseni_zakona_-_2015-epub.xhtml&location=pi-1

zákona jsou informováni jak podatel, tak státní zastupitelství, ale i osoba které se to bezprostředně týká⁷³.

Přezkum podnětů Ministerstvem spravedlnosti v součinnosti se státním zastupitelstvím je podle mého názoru velmi dobré řešení. Státní zastupitelství dává jakožto orgán činný v trestním řízení odborný pohled na podaný podnět. Zároveň je zajištěn i tzv. dvojitý přezkum, podání je přezkoumáno dvěma orgány. To zaručuje řádný přezkum a dává jistotu, že podaná stížnost pro porušení zákona bude důvodná.

3.4 Podání stížnosti pro porušení zákona

Jediná osoba, která může podat stížnost pro porušení zákona, a je tedy aktivně legitimována, je ministr spravedlnosti. Jen on má oprávnění podat tento mimořádný opravný prostředek. Navíc to může učinit zcela autonomně, tedy bez nutné konzultace či povolení jiného orgánu. Toto oprávnění je neprenositelné, a tedy stížnost pro porušení zákona musí obsahovat vždy podpis ministra spravedlnosti. Z toho vyplývá, že pouze vedoucí ministerstva, tedy člen vlády a tím pádem zástupce moci výkonné jejím podáním může zasahovat do moci soudní. I proto je často stížnost pro porušení zákona nazývána úřednickým opravným prostředkem. Vše je odůvodňováno tím, že by mělo být užití tohoto mimořádného opravného prostředku výjimečné a jen v případech nejzávažnějších vad.⁷⁴

Zda se ministr rozhodne podat či nepodat, a případně v jakém rozsahu, stížnost pro porušení zákona je zcela na jeho vůli. Není vázán ani právním názorem přezkumných orgánů, tedy státního zastupitelství ani odborného útvaru Ministerstva spravedlnosti. Žádný z účastníků řízení tak nemá právo na podání, ale jak už je v předchozí kapitole napsáno, každý může podat podnět ministru spravedlnosti. Ovšem ani u podnětu ministr spravedlnosti není povinen zdůvodňovat, proč stížnost podal či nepodal.⁷⁵

⁷³ Pokud není totožná s podatelem

⁷⁴ VISINGER, R. *Stížnost pro porušení zákona ve věcech trestních* [online]. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2015. ISBN 978-80-7478-806-2. [cit. 2023-08-18]. Dostupné z: https://www.smarteca.cz/myreader/12266_20150730_0?fileName=Stiznost_pro_poruseni_zakona_-_2015-epub.xhtml&location=pi-1

⁷⁵ FENYK, J., CÍSAŘOVÁ, D., GRIVNA, T. a kol. *Trestní právo procesní*. 7. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 732.

Stejnou volnost má i u možnosti zpětvzetí podané stížnosti. Vzít zpět ji může do doby, než se senát Nejvyššího soudu odebere k závěrečné poradě. Zde není podstatné ani to, zda byla stížnost podána tímto ministrem nebo předchozím. Také je možné, že i když byla vzata zpět, lze, aby byla proti těmž rozhodnutí uplatněna znovu.⁷⁶

I když má ministr spravedlnosti, jak se lidově říká, volnou ruku, přeci jen existují určité případy, kdy je povinen podat stížnost pro porušení zákona. Ovšem i když je povinen ji podat, není stanovena žádná sankce pro případ, kdy by ji nepodal. Tato povinnost je například v případě soudní rehabilitace nebo porušení Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod.

Ministr spravedlnosti musí při podání stížnosti pro porušení zákona splnit kromě obecných náležitostí podání, které jsou v této práci již zmíněny, i ostatní podmínky, například že originál stížnosti pro porušení zákona musí být podepsán vlastnoručně ministrem. Dále musí konkretizovat nejen to, proti jakému rozhodnutí stížnost směřuje, ale také proti jakým výrokům a zda je výrok napaden celý nebo jen z části. Povinná náležitost je i odůvodnění, kde shrne důvody podání, které ho přiměly k názoru, že byl porušen zákon. V případě, kdy by odůvodnění chybělo, jde o tzv. *banketní stížnost*, kdy je povinen do 14 dnů chybějící odůvodnění doplnit. Dále musí určit, zda stížnost směřuje ve prospěch či v neprospěch obviněného či jiné osoby, případně obě tyto možnosti. Jde o to, jak se porušení zákona projevilo na právech obviněného nebo jiné osoby. V neposlední řadě musí stížnost pro porušení zákona obsahovat i návrhovou část, kde ministr uvede, jaké výroky mají být zrušeny a jak má být ve věci dále postupováno.⁷⁷

Stížnost pro porušení zákona ministr spravedlnosti podává k Nejvyššímu soudu České republiky, který není vázán návrhy ministra spravedlnosti. Pouze tento vrcholný orgán soudní soustavy má pravomoc o stížnosti rozhodnout. Tomu, jak řízení o stížnosti pro porušení zákona probíhá, je věnována následující podkapitola.

⁷⁶ DRAŠTÍK, A., FENYK, J. a kol. *Trestní řád. Komentář. II. díl*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2017, s. 536.

⁷⁷ VISINGER, R. *Stížnost pro porušení zákona ve věcech trestních* [online]. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2015. ISBN 978-80-7478-806-2. [cit. 2023-08-18]. Dostupné z: https://www.smarteca.cz/myreader/12266_20150730_0?fileName=Stiznost_pro_poruseni_zakona_-_2015-epub.xhtml&location=pi-1

3.5 Řízení o stížnosti pro porušení zákona

Jak je již výše uvedeno, o stížnosti pro porušení zákona rozhoduje Nejvyšší soud České republiky, a tedy řízení probíhá pouze u něho. Nejvyšší soud tak je jediný, kdo má pravomoc rozhodovat o všech stížnostech pro porušení zákona, jakožto nejvyšší článek soustavy soudů. Tím je zajištěno jednotné rozhodování o tomto institutu. Nejvyšší soud rozhoduje ve tříčlenných senátech složených z předsedy senátu a dvou soudců. Pokud ovšem senát dospěje ve svém rozhodování k odlišnému právnímu názoru, než jaký byl dříve vysloven jiným rozhodnutím Nejvyššího soudu, musí věc postoupit velkému senátu trestního kolegia, který se skládá zpravidla z devíti soudců.⁷⁸

Celé řízení je zahájeno doručením stížnosti pro porušení zákona na Nejvyšší soud. Věc je zapsána do rejstříku a přidělena dle rozvrhu práce konkrétnímu senátu. Po obdržení stížnosti musí předseda senátu ověřit, zda obsahuje stížnost veškeré náležitosti a případně vyzvat ministra spravedlnosti k doplnění. Nejvyšší soud rozhoduje o stížnosti pro porušení zákona dle základních zásad trestního řízení a přidává se k nim i zásada zákaz *reformationis in peius*. Dle této zásady je zakázána změna přezkoumávaného rozhodnutí v neprospěch osoby, v jejíž neprospěch byl porušen zákon.

Rozhodování probíhá ve veřejném či neveřejném zasedání. Do účinnosti novely trestního řádu provedené zákonem č. 418/2021 Sb. byla většina jednání veřejná, jelikož v neveřejném zasedání šlo rozhodovat pouze v případě zamítnutí stížnosti a nešlo tedy vyslovit porušení zákona. Při veřejném zasedání byl účasten státní zástupce, který byl činný u Nejvyššího státního zastupitelství. Dále pokud to bylo potřebné, řízení se účastnil i pověřený zástupce ministra spravedlnosti. Obhájce musel být přítomný jen v případech nutné obhajoby, obviněný jen pokud to Nejvyšší soud považoval za nutné nebo si to dotyčný přál a bylo mu vyhověno. Jinak se obviněný pouze vyrozumívá o konání veřejného zasedání.⁷⁹

Po účinnosti výše zmíněné novely se z fakultativní povahy neveřejného zasedání stal v podstatě primární typ jednání. Praxe Nejvyššího soudu v dnešních dnech je taková, že o většině podaných stížností pro porušení zákona rozhoduje

⁷⁸ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád*. Komentář. II. díl. 5. vydání. Praha: C.H. Beck, 2005, s. 2115.

⁷⁹ FENYK, J., CÍSAŘOVÁ, D., GRIVNA, T. a kol. *Trestní právo procesní*. 7. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 740.

v neveřejném zasedání, v němž může stížnost pro porušení zákona zamítnout, ale může jí i vyhovět. Ovšem v případě, že jí vyhoví, může v neveřejném zasedání rozhodovat tehdy, když napadené rozhodnutí zruší podle § 269 odst. 2 trestního řádu a přikáže věc k novému projednání a rozhodnutí podle § 270 odst. 1 trestního řádu nebo přikáže věc k novému projednání a rozhodnutí podle § 270 odst. 2 trestního řádu nebo rozhodne, že byl porušen zákon ve prospěch obviněného. V jiných případech může v neveřejném zasedání rozhodovat jen, pokud s tím obviněný nebo jiné dotčené osoby souhlasí. Předseda senátu v takovém případě musí před rozhodnutím stížnost pro porušení zákona zaslat obviněnému, jiným osobám, co mohou být dotčeny a Nejvyššímu státnímu zastupitelství a stanoví jim lhůtu k vyjádření.⁸⁰

Předseda senátu může před zahájením veřejného či neveřejného zasedání nařídit tzv. potřebné šetření. Toto šetření slouží k objasnění nejasných okolností, které jsou důležité pro rozhodnutí. Provádí se ovšem zcela výjimečně a provádí ho buď předseda senátu nebo ve většině případech na jeho žádost jiný orgán činný v trestním řízení.⁸¹

3.5.1 Rozsah přezkumu

Rozsah přezkumu napadeného rozhodnutí je určen výlučně rozsahem a důvody, které uvedl ministr spravedlnosti ve stížnosti pro porušení zákona. Je zde tedy uplatněn princip vázanosti Nejvyššího soudu podanou stížností a obsah a rozsah přezkumné činnosti musí odpovídat rozsahu a důvodům uvedeným v podané stížnosti. Je to především z toho důvodu, že stížnost podává ministr spravedlnosti, který má aparát sloužící k odborné specifikaci výroků a samotného porušení zákona, které je v nich spatřováno. Toto obecné vymezení je ale zákonem ještě rozšířeno o to, že Nejvyšší soud je také povinen přihlídnout k výrokům, které

⁸⁰ Zákon č. 418/2021 Sb., čl. III, bod 4

⁸¹ VISINGER, R. *Stížnost pro porušení zákona ve věcech trestních* [online]. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2015. ISBN 978-80-7478-806-2. [cit. 2023-08-19]. Dostupné z: https://www.smarteca.cz/myreader/12266_20150730_0?fileName=Stiznost_pro_poruseni_zakona_-_2015-epub.xhtml&location=pi-1

mají věcnou souvislost s výroky napadenými, jelikož na ně mohou mít negativní vliv nebo nejsou oddělitelné.⁸²

Předmětem přezkumu je nejen zákonnost a odůvodněnost napadeného rozhodnutí, ale i řízení, které mu předcházelo. V řízení předcházejícím jsou zkoumány procesní úkony, které v té době provedly orgány činné v trestním řízení. V rámci zákonnosti je zkoumán soulad napadeného rozhodnutí a všech úkonů, které s ním souvisí, s normami hmotného i procesního práva, a to nejen v oblasti práva trestního. Tato zákonnost je posuzována dle stavu účinného v době, kdy bylo rozhodnutí vydáno, nebo kdy se konalo předcházející řízení. Nelze tedy přihlídnout k novým důkazům. V případě odůvodněnosti se zjišťuje, zda výrok rozhodnutí odpovídá zjištěnému skutkovému stavu věci a zda bylo provedené dokazování správné.⁸³

Prolomení přezkumu pouze v rozsahu, jak jej vymezil ministr spravedlnosti, nastává v případě podání stížnosti pro porušení zákona proti výroku o vině. V tomto případě nejen že Nejvyšší soud přezkoumává výrok o vině naprosto celý, ale také přezkoumává i ostatní výroky, které na něj obsahově navazují. Jde o ty výroky, bez kterých by výrok o vině nemohl být. Tedy zejména výrok o trestu, náhradě škody apod. Hranice přezkumu se posouvá i v rámci tzv. *beneficia cohaesionis*, kdy se přezkum provádí i u subjektů, ohledně kterých nebyla sice podána stížnost pro porušení zákona, ale i v jejichž prospěch by byl důvod, který vedl Nejvyšší soud k vyhovění stížnosti.⁸⁴

3.5.2 Způsoby rozhodnutí o stížnosti pro porušení zákona

Nejvyšší soud může o stížnosti pro porušení zákona rozhodnout dvěma způsoby. Buď stížnost zamítne, nebo jí vyhoví. Jestliže stížnosti pro porušení zákona vyhoví a vysloví tedy, že byl porušen zákon v neprospěch obviněného, zruší napadené rozhodnutí či jeho část. Přichází-li v úvahu další řízení v případě, že byl porušen zákon ve prospěch obviněného, přikáže věc příslušnému orgánu k novému projednání a rozhodnutí.

⁸² DRAŠTÍK, A., FENYK, J. a kol. *Trestní řád. Komentář. II. díl.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2017, s. 542.

⁸³ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád. Komentář. II. díl. 5. vydání.* Praha: C.H. Beck, 2005, s. 2136.

⁸⁴ DRAŠTÍK, A., FENYK, J. a kol. *Trestní řád. Komentář. II. díl.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2017, s. 543.

Pokud Nejvyšší soud zamítne stížnost pro porušení zákona, může to udělat ze dvou důvodů. Buď označí stížnost pro porušení zákona za nedůvodnou, nebo ji označí za nepřipustnou. Nedůvodnost je spojena s tím, že neshledá porušení zákona tak, jak je to uvedeno v důvodech podané stížnosti. Tudíž se neztotožní s právním názorem ministra spravedlnosti a zamítne stížnost jako nedůvodnou. Dále může být stížnost pro porušení zákona shledána nepřipustnou. V tomto případě jde o to, že napadené rozhodnutí např. nenabýlo právní moci, jedná se o opatření, rozhodnutí jiného orgánu než soudu nebo státního zástupce nebo postrádá náležitosti či byla podána neoprávněnou osobou. Nepřipustnost je spatřována i tehdy, jestliže proti tomuto rozhodnutí již jednou bylo podáno dovolání či stížnost pro porušení zákona, pokud o těchto opravných prostředcích již bylo rozhodnuto. Dále je stížnost pro porušení zákona nepřipustná proti rozhodnutím Nejvyššího soudu s výjimkou soudní rehabilitace, nebo pokud napadá rozhodnutí na podkladě nových skutečností. Nejvyšší soud zamítne stížnost pro porušení zákona usnesením.⁸⁵

V opačném případě, kdy stížnosti Nejvyšší soud vyhoví, vysloví, že napadeným rozhodnutím či jeho částí nebo řízením předcházejícím byl porušen zákon. Výrok o vyslovení porušení zákona je pouze tzv. *akademický výrok*, který se nedotýká právní moci napadeného rozhodnutí. Pokud tedy Nejvyšší soud shledá, že byl zákon porušen v neprospěch obviněného, tedy nové rozhodnutí bude pro něj příznivější, musí k tomuto výroku přidat i další navazující výroky. Tyto výroky jsou dva. Většinou jsou zjištěné vady řešeny pomocí kasačního rozhodnutí. Nejvyšší soud zruší napadené rozhodnutí či jeho část. Nejvyšší soud je povinen zrušit i všechna další časově a obsahově navazující rozhodnutí, která v důsledku změny původního rozhodnutí nemohou obstát. Zruší-li Nejvyšší soud výrok o vině, byť jen z části, je povinen zrušit i celý výrok o trestu a další navazující výroky. Podle zjištěných vad následně přikáže, aby orgán, o jehož rozhodnutí jde, věc znovu projednal a rozhodl nebo sám ve věci rozhodne nebo odkáže poškozeného na řízení ve věcech občanskoprávních. Pokud je dostačující pouze zrušení a vada je tím napravena, další výrok nečiní.

Kromě výroku zrušení může vyslovit pouze neúplnost nebo absenci některého výroku, které dělají rozhodnutí nezákonným. Chybějící výrok je ten,

⁸⁵ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád. Komentář. II. díl. 5. vydání.* Praha: C.H. Beck, 2005, s. 2141.

který v rozhodnutí zcela chybí, i když by tam dle zákona být měl. Neúplný výrok neobsahuje podstatnou náležitost. Tehdy Nejvyšší soud opět přikáže, aby orgán, o jehož rozhodnutí jde, rozhodl o chybějícím výroku nebo jej doplnil, případně může sám rozhodnout. Při vyhovění stížnosti pro porušení zákona rozhoduje Nejvyšší soud vždy rozsudkem.⁸⁶

3.5.3 Meritorní rozhodnutí Nejvyššího soudu

Nejvyšší soud může výjimečně ustoupit od kasačního principu, že přikáže orgánu, který napadené rozhodnutí vydal, aby zahájil nové projednání věci a vydal nové rozhodnutí. Pak postupuje dle principu apelace a sám rozhodne. To je přípustné pouze tehdy, když je rozhodnutí možné učinit na základě skutkového stavu, který byl ve zrušeném rozhodnutí správně zjištěn. Nejvyšší soud tedy nedoplňuje dokazování, může však nějakou okolnost objasnit. Při svém rozhodování vychází ze skutkového a právního stavu v době jeho rozhodování. Jelikož svým rozhodnutím nahrazuje zrušené rozhodnutí, aplikuje normy, které měl nebo by nově musel daný orgán použít. Nejvyšší soud může také vlastním rozhodnutím doplnit neúplný výrok či rozhodnout o výroku chybějícím. Meritorním rozhodnutím Nejvyššího soudu je řízení ukončeno. V neposlední řadě je ale také možné to, aby o části věci rozhodl sám a část přikázal k projednání příslušnému orgánu.⁸⁷

3.5.4 Další řízení po rozhodnutí

Další řízení se koná jen tehdy, pokud Nejvyšší soud zrušil napadené rozhodnutí a přikázal, aby orgán, který vydal teď již zrušené rozhodnutí, věc znovu projednal a rozhodl. Nebo v případě, když rozhodnutí nezruší, přikáže tomuto orgánu, aby vydal rozhodnutí o chybějícím výroku či doplnil výrok. Většinou rozhoduje orgán, který napadené rozhodnutí vydal, tedy soud prvního nebo druhého stupně či státní zástupce. Nejvyšší soud může věc přikázat i jinému soudu či jinému státnímu zástupci. To, v jakém rozsahu bude věc nově projednána, se váže na rozsah a důvody, které vedly Nejvyšší soud k úplnému zrušení rozhodnutí či pouze

⁸⁶ FENYK, J., CÍSAŘOVÁ, D., GŘIVNA, T. a kol. *Trestní právo procesní*. 7. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 748, 749.

⁸⁷ DRAŠTÍK, A., FENYK, J. a kol. *Trestní řád. Komentář. II. díl*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2017, s. 555.

jeho části. Pokud Nejvyšší soud zruší rozhodnutí jen v některé části, kterou lze oddělit od celku, příslušný orgán může znovu projednat pouze tuto zrušenou část. Pokud Nejvyšší soud zruší rozhodnutí v celém rozsahu, je příslušný orgán povinen toto rozhodnutí projednat znovu celé.⁸⁸

Složení soudu při novém projednání věci je takové, jako bylo v rámci původního rozhodování. Pokud tedy rozhodoval senát, bude opět rozhodovat senát, pokud samosoudce, bude i v novém řízení rozhodovat samosoudce. Nejvyšší soud ale může nařídit, aby byla věc projednána v jiném složení senátu, pokud má pochybnosti o nepodjatosti. Nejvyšší soud ovšem nemůže stanovit, aby samosoudce projednával senátní věc a naopak. Nemůže také přikázat věc státnímu zástupci, pokud o ni má jednat soud a opačně.⁸⁹

Při novém projednání a rozhodnutí musí orgán, kterému byla věc přikázána, provést všechny procesní úkony a doplnění, které Nejvyšší soud nařídil. Zároveň musí učinit i další úkony, například zohlednit nové důkazy. Jeho rozhodování je totiž závislé na skutkovém a právním stavu v době jeho rozhodování. Není pokyny Nejvyššího soudu vázán pouze v případě, kdy by se změnila situace tak, že by tyto pokyny ztratily svou podstatu. Zároveň je tento orgán vázán právním názorem Nejvyššího soudu, tedy jeho stanoviskem, které vyjádřil v rozhodnutí ohledně otázek právní povahy. V rámci tohoto projednání je opět platná již zmíněná zásada zákaz *reformationis in peius*, a tedy nemůže být nové rozhodnutí v neprospěch obviněného či jiné osoby. Podobný postup je i v případě rozhodnutí státního zástupce či doplnění neúplného výroku nebo rozhodnutí o výroku chybějícím.⁹⁰

Jestliže je v rámci nového řízení rozhodnuto o zproštění obžaloby, o zastavení trestního stíhání nebo uložení mírnější trest, má obviněný právo na náhradu škody nebo nemajetkové újmy, která mu byla způsobena původním rozhodnutím, proti kterému byla podána stížnost pro porušení zákona.

⁸⁸ FENYK, J., CÍSAŘOVÁ, D., GRIVNA, T. a kol. *Trestní právo procesní*. 7. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 750.

⁸⁹ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád*. Komentář. II. díl. 5. vydání. Praha: C.H. Beck, 2005, s. 2152.

⁹⁰ FENYK, J., CÍSAŘOVÁ, D., GRIVNA, T. a kol. *Trestní právo procesní*. 7. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 751.

3.5.5 Zvláštní ustanovení o řízení

V této části práce je kladen důraz na speciální ustanovení úpravy stížnosti pro porušení zákona, které se odlišují od běžné praxe. Nalezneme je v § 275 trestního řádu. První zvláštní ustanovení se týká podání stížnosti pro porušení zákona v případě smrti člověka. Obecně pokud člověk zemře nebo je prohlášen za mrtvého, musí být zastaveno trestní stíhání. To ale neplatí při podání stížnosti pro porušení zákona, jelikož je zde snaha o odstranění nezákonnosti i po jeho smrti. Přichází to v úvahu pouze v případě, kdy byl zákon porušen v jeho neprospěch, tedy k jeho tíži. V případě porušení ve prospěch nelze po smrti obviněného další řízení provést. Podobně to může být užito i při zániku či zrušení obviněných právnických osob.⁹¹

Druhé zvláštní ustanovení se týká promlčecí doby, jde především o to, aby bylo umožněno obviněnému, při podání stížnosti pro porušení zákona v jeho neprospěch, nahrazení nezákonného rozhodnutí rozhodnutím příznivějším. Zároveň jde o to zamezit, aby obviněný v důsledku nápravy vad díky promlčení unikl trestu. Tudíž pokud byl zákon porušen v neprospěch obviněného, doba od právní moci napadeného rozhodnutí do rozhodnutí o stížnosti pro porušení zákona Nejvyšším soudem se nezapočítává do promlčecí doby, tedy promlčecí doba v tento čas neběží.

Poslední zajímavé ustanovení se zabývá výkonem rozhodnutí, proti kterým byla podána stížnost pro porušení zákona. Její podání totiž nemá tzv. *suspenzivní účinek*, tedy napadené rozhodnutí je stále vykonatelné. Ovšem pokud byl porušen zákon v neprospěch obviněného a stížnost pro porušení zákona je důvodná, nelze v některých případech požadovat výkon napadených rozhodnutí. Zejména u některých druhů trestů (odnětí svobody apod.), které jsou stanoveny v očividně nezákonném rozhodnutí, a jejich náprava by byla obtížná. Proto Nejvyšší soud může rozhodnout o odložení nebo přerušení výkonu takového rozhodnutí.⁹²

⁹¹ DRAŠTÍK, A., FENYK, J. a kol. *Trestní řád. Komentář. II. díl.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2017, s. 561.

⁹² ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád. Komentář. II. díl. 5. vydání.* Praha: C.H. Beck, 2005, s. 2165.

3.6 Rozhodnutí Nejvyššího soudu

V rámci této podkapitoly jsou vybrána některá rozhodnutí Nejvyššího soudu o stížnosti pro porušení zákona, která jsou zajímavá a která jsou pro tuto práci přínosem z hlediska úplného popsání a vysvětlení podstaty tohoto mimořádného opravného prostředku.

3.6.1 Rozsudek NS ze dne 26. 6. 2002, sp. zn. 4 Tz 24/2002

Ministr spravedlnosti podal v tomto případě stížnost pro porušení zákona ve prospěch obviněného, a to proti rozsudku soudu druhého stupně. V rámci řízení byl soudem prvního stupně obviněný uznán vinným trestným činem zneužití informací v obchodním styku a odsouzen k odnětí svobody a zákazu činnosti. Bylo podáno odvolání a soud druhého stupně rozsudek soudu prvního stupně zrušil v celém rozsahu a opětovně uznal obviněného vinným a stanovil mu nižší výměru trestu.

Ministr spravedlnosti tento rozsudek odvolacího soudu shledal nezákonným, a to z důvodu procesních pochybení při opatřování znaleckého posudku, provádění důkazů znaleckým posudkem a výslechu znalce. A to z toho důvodu, že tento znalec byl přibrán již v přípravném řízení vyšetřovatelem, i když nešlo o neodkladný či neopakovatelný úkon. Zároveň znalec neměl všechny potřebné podklady a v posudku nepopsal, jak došel ke svým závěrům. Další pochybení mělo nastat v okamžiku, kdy soud nevyhověl návrhům na doplnění dokazování a také ministr spravedlnosti spatřoval pochybení při popisu samotného skutku.

Nejvyšší soud shledal stížnost důvodnou a konstatoval porušení zákona ve všech namítaných oblastech. Vyslovil názor, že znalecký posudek vyšetřovatele nebyl neodkladný nebo neopakovatelný úkon a nemůže tedy sloužit jako důkaz v trestním řízení, dále že soud pochybil neprovedením navrhovaných důkazů a neprovedením znaleckých posudků předložených obhajobou. Dále spatřuje nesprávnosti i v popisu skutku. Porušení zákona shledal v tom, že nebyl náležitě zjištěn skutkový stav, nebyly správně hodnoceny důkazy a nebyla splněna přezkumná povinnost soudu. Rozsudkem tedy zrušil napadený rozsudek soudu druhého stupně a s ním i rozsudek soudu prvního stupně a všechna navazující rozhodnutí. Věc následně přikázal státnímu zástupci k projednání a rozhodnutí.

3.6.2 Rozsudek NS ze dne 1. 10. 2009, sp. zn. 4 Tz 69/2009

V případě tohoto rozsudku byla podána ministryní spravedlnosti stížnost pro porušení zákona ve prospěch i v neprospěch dvou obviněných. A to z toho důvodu, že o stížnosti proti usnesení o zahájení trestního stíhání měl rozhodnout nepříslušný státní zástupce. Ten byl totiž pověřen dozorem pouze pro prověřování, nikoliv pro oblast zahájení trestního stíhání. Tedy od okamžiku zahájení trestního stíhání byla založena příslušnost jiného státního zástupce, který měl rozhodnout. To se ovšem nestalo a ani neproběhla delegace. Státní zástupce tak zamítnutím stížnosti, která směřovala proti usnesení o zahájení trestního stíhání porušil zákon.

Nejvyšší soud shledal porušení zákona z důvodu místní nepříslušnosti státního zástupce. Zároveň konstatoval, že zákon byl porušen pouze v neprospěch obviněných, a nikoliv v jejich prospěch. A to proto, že kdyby státní zástupce stížnosti vyhověl, mohlo by to být pouze ve prospěch obviněných. Nejvyšší soud tak rozsudkem napadené usnesení zrušil. Toto rozhodnutí ovšem na průběh trestního řízení nemělo vliv, jelikož již před jeho vydáním bylo trestní stíhání zastaveno.

3.6.3 Usnesení NS ze dne 16. 8. 2023, sp. zn. 8 Tz 57/2023

Toto rozhodnutí se zabývá stížností pro porušení zákona, kterou podal ministr spravedlnosti ve prospěch obviněného. Rozsudkem soudu prvního stupně byl obviněný mimo jiné uznán vinným ze zločinu krádeže vloupáním a následně odsouzen k nepodmíněnému trestu odnětí svobody na dolní hranici zákonné trestní sazby. Proti tomuto rozhodnutí bylo podáno odvolání. Soud druhého stupně zrušil napadené rozhodnutí v celém rozsahu a opět shledal obviněného vinným, a to i ze zločinu krádeže vloupáním. Opět uložil nepodmíněný trest odnětí svobody, ovšem nikoliv na dolní hranici zákonné trestní sazby, navíc uložil trest zákazu pobytu. Proti tomuto rozhodnutí soudu druhého stupně podal ministr spravedlnosti stížnost pro porušení zákona ve prospěch obviněného. Ministr argumentoval tím, že jednak nebylo prokazatelně dokázáno, že byla krádež učiněna vloupáním, ale také že uložení trestu zákazu pobytu nebylo odůvodněno a byla uložením tohoto trestu porušena zásada zákazu reformationis in peius.

Nejvyšší soud sice shledal, že právní kvalifikace nebyla dostatečně odůvodněna a že nebylo dokázáno, že krádež byla provedena vloupáním, ale bylo

prokázáno, že obviněný naplnil skutkovou podstatu krádeže jako takové, sice ne formou vloupání, ale tím, že se bezprostředně po činu pokusil si věc, které se zmocnil, uchovat násilím. Ovšem zároveň konstatoval, že tato skutečnost není natolik zásadní a podstatná, že by kvůli ní muselo být tímto mimořádným opravným prostředkem zasaženo do právní moci. Porušení zákona v případě namítaného porušení zásady zákazu reformationis in peius nebylo shledáno. Z těchto důvodů Nejvyšší soud stížnost pro porušení zákona usnesením zamítl jako nedůvodnou.

3.6.4 Usnesení NS ze dne 16. 8. 2023, sp. zn. 4 Tz 50/2023

Stížnost pro porušení zákona, kterou se Nejvyšší soud v tomto rozhodnutí zabýval, byla podána ministrem spravedlnosti proti trestnímu příkazu, a to ve prospěch obviněného. Napadeným trestním příkazem byl obviněný uznán vinným přečinem maření úředního rozhodnutí a vykázání, a byl mu uložen trest propadnutí věci – automobilu. Ministr spravedlnosti namítal, že propadnutí věci lze uložit pouze v případě, že majitelem věci je pachatel. Dle jeho názoru automobil již nebyl s největší pravděpodobností součástí majetku obviněného. Státní zástupkyně, která se vyjadřovala k podané stížnosti pro porušení zákona, vyslovila s podanou stížností nesouhlas. Proto, že orgány činné v trestním řízení a následně i soud vycházely z výpovědi obviněného, který sám řekl, že auto je jeho a ve spise byla doložena i kupní smlouva.

Dle Nejvyššího soudu ovšem není na základě aktuálních důkazů zřejmé, zda k převodu vlastnictví došlo před nebo po právní moci trestního příkazu. Z toho důvodu navrhl Nejvyšší soud podání návrhu na povolení obnovy řízení, jelikož v rámci tohoto mimořádného opravného prostředku lze prověřit nové důkazy, které dříve nebyly soudu známe. Proto Nejvyšší soud usnesením stížnost pro porušení zákona zamítl jako nedůvodnou.

4 MIMOŘÁDNÉ OPRAVNÉ PROSTŘEDKY V NOVĚ PŘIPRAVOVANÉM TRESTNÍM ŘÁDU (NÁVRHY DE LEGE FERENDA)

Tato kapitola je věnována budoucnosti stížnosti pro porušení zákona v českém právním řádu. Je to totiž otázka, která již mnoho let rezonuje ve společnosti. Nejen odborná veřejnost, ale zejména politická reprezentace několikrát navrhovala rekodifikaci trestního řádu a s tím spojené zrušení institutu stížnosti pro porušení zákona. Zatím ovšem nedošlo ani k rekodifikaci a ani ke zrušení tohoto mimořádného opravného prostředku. Ovšem od roku 2014 se intenzivně pracovalo na přípravě nového trestního řádu, ve kterém je stížnost pro porušení zákona vypuštěna a je jinak upraveno dovolání a obnova řízení. Tento postup je ale kritizován ze strany ministra spravedlnosti a také ze strany České advokátní komory ČR, kteří chtějí stížnost pro porušení zákona zachovat v trestním řádu.

V rámci aktuálního návrhu nového trestního řádu tedy ustanovení o stížnosti pro porušení zákona nelze nalézt. Úprava dovolání je oproti účinnému trestnímu řádu širší. Lhůta pro dovolání je sice zachována na 2 měsíce od doručení rozhodnutí, ale jsou uvedeny nové dovolací důvody. Dovolání by tedy bylo možné podat i v případě, kdy v rozporu s trestněprávním zákonem došlo oproti dřívějšímu rozhodnutí k jeho změně v neprospěch obviněného nebo byl-li uložen trest odnětí svobody na doživotí, ačkoliv pro jeho uložení nebyly splněny zákonné podmínky nebo byl-li odsouzený odvolacím soudem uznán vinným skutkem, pro který byl rozsudkem soudu prvního stupně zproštěn obžaloby. Další rozšíření je v okruhu osob, které mohou podat dovolání. Nově by mohla dovolání podat i zúčastněná osoba pro nesprávnost výroku rozhodnutí, které se jí bezprostředně dotýká. Novinkou by také bylo vypuštění ustanovení o nepřipustnosti navrácení lhůty k podání dovolání.⁹³

Obnova řízení v návrhu nového trestního řádu se v podstatě neliší od aktuální právní úpravy. Jsou zde pouze drobné změny, kdy obnovu řízení lze užít i v rámci vykonávacího řízení a řízení o nákladech řízení. V případě vykonávacího řízení ji lze užít v případě výkonu trestu či ochranného opatření, ale pouze pokud to nebylo zcela vykonáno. Nakonec bylo vypuštěno i ustanovení, které zakazovalo

⁹³ Nový trestní řád (stav k 14. 10. 2022) - Aktuální verze návrhu nového trestního řádu.

při podání obnovy řízení ve prospěch obviněného, aby byl novým rozsudkem uložen přísnější trest.

Dle mého názoru není vypuštění stížnosti pro porušení zákona v nově připravovaném trestním řádu to nejlepší řešení. Je sice fakt, že dovolání a stížnost pro porušení zákona se svým obsahem uplatnění v podstatě kryjí, ale na druhou stranu stížnost podává pouze kvalifikovaná osoba, a to většinou v případech, když dovolání není přípustné nebo není naplněn dovolací důvod. A i když by byly dovolací důvody rozšířeny, stále nepokrývají to, co samotná stížnost pro porušení zákona. Dále pro podání stížnosti pro porušení zákona není stanovena lhůta, takže může být podána i do starších rozhodnutí. Což u dovolání ani obnovy řízení v návrhu trestního řádu není učiněno. Stížností pro porušení zákona lze napravit pochybení v daleko širším okruhu rozhodnutí soudu a také v rozhodnutích státních zástupců.

Stížnost pro porušení zákona je odmítána především kvůli tomu, že by měla výkonná moc zasahovat do moci soudní. Já se ovšem přikláním k názoru, že k žádnému zásahu nedochází. Ministr spravedlnosti je sice součástí moci výkonné, ale on podává pouze stížnost a rozhodování o ní je zcela na úvaze soudu, tedy moci soudní. Naopak se mi to jeví jako dobrý prostředek, kdy díky ministru spravedlnosti, který se dívá na soudní rozhodnutí jinýma očima, může dojít k nápravě mnoha nezákonných rozhodnutí.

ZÁVĚR

Tato diplomová práce se zabývá analýzou institutu stížnosti pro porušení zákona. Již z úvodu je patrné, že tento mimořádný opravný prostředek má poměrně dlouhé historické kořeny, a i když byl komunistickým režimem zneužíván, vždy měl v trestním řádu své místo. Dokonce se stížnost pro porušení zákona používala k soudní rehabilitaci, tedy k nápravě vadných a nezákonných rozhodnutí z dob nesvobody. V průběhu let prošla mnoha změnami, a s tím souvisejícími novelizacemi, kdy některé chyby v právní úpravě byly eliminovány.

I přes to je tento mimořádný opravný prostředek velmi kritizován, a to nejen kvůli jeho zneužívání, na základě kterého je často označován jako reziduum totalitního režimu, ale také kvůli tomu, že jej podává ministr spravedlnosti, a to pouze na základě svého vlastního rozhodnutí. Přitom jde o ojedinělý institut, který díky své podstatě pomáhá napravovat nezákonné rozhodnutí jak soudu, tak státního zástupce a napomáhá k zajištění spravedlnosti. Jak je již psáno, ministr spravedlnosti sice je součástí moci výkonné, ale podáním stížnosti pro porušení zákona nijak nezasahuje do moci soudní. Je důležité si uvědomit, že on nerozhoduje, ale pouze prostřednictvím stížnosti pro porušení zákona upozorňuje na možné vady jak rozhodnutí, tak řízení. Je pravdou, že ministr spravedlnosti nemusí mít právní vzdělání, ale má potřebný odborný aparát jak ve formě pověřených pracovníků na ministerstvu, tak státního zastupitelství, kteří podněty zpracovávají a předkládají ministru spravedlnosti jako návrhy stížnosti pro porušení zákona. Tímto způsobem je zajištěna odbornost.

Koncepce stížnosti pro porušení zákona není ovšem zahalena pouze negativními názory. Mnozí odborníci z řad advokátů, státních zástupců i soudců stížnost pro porušení zákona shledávají za legitimní a efektivní. V případě selhání rozhodovací praxe soudu díky ní dochází k eliminaci nezákonnosti trestního procesu a následného rozhodnutí.

Při zpracování diplomové práce jsem dospěla k závěru, že stížnost pro porušení zákona je nezaměnitelný mimořádný opravný prostředek, díky kterému lze i po právní moci rozhodnutí dosáhnout nápravy vad, které činí toto rozhodnutí či proces jemu předcházející nezákonný. I když je pravdou, že dochází k prolomení právní jistoty, je přednější vidina zachování spravedlnosti a odstranění nezákonnosti.

Zároveň si nemyslím, jak jsem v závěru poslední kapitoly uvedla, že je vhodné v případě nového trestního řádu, aby byla stížnost pro porušení zákona vypuštěna. I když je v návrhu nového trestního řádu více rozpracováno dovolání, stejně je dle mého názoru nemožné tímto způsobem celou podstatu a obsah stížnosti pro porušení zákona nahradit. Díky stížnosti pro porušení zákona může dojít k nápravě i starších rozhodnutí bez časového omezení.

Na základě výše uvedeného je dle mého názoru tento literaturou opomíjený a většinou zpochybňovaný institut svou podstatou natolik důležitý a spravedlnosti nápomocný, že by rozhodně měl zůstat v trestním řádu i po jeho případné novelizaci či rekodifikaci. Zároveň by se na něj mělo nahlížet s respektem a úctou, jako na mimořádný opravný prostředek, který přispívá k spravedlivému trestnímu rozhodování.

SEZNAM PRAMENŮ A ODBORNÉ LITERATURY

Česká odborná literatura

1. DRAŠTÍK, A., FENYK, J. a kol. *Trestní řád. Komentář. II. díl.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2017. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7552-600-7.
2. FENYK, J., CÍSAŘOVÁ, D., GRÍVNA, T. a kol. *Trestní právo procesní. 7. vydání.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7598-306-0.
3. JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část. 7. aktualizované a doplněné vydání.* Praha: Leges, 2019. Student (Leges). ISBN 978-80-7502-380-3.
4. KALLAB, J., HERRNRITT, V. *Trestní řád československý. 2. vydání.* Praha: Československý kompas, 1931.
5. RŮŽIČKA, A. a kol. *Trestní řád. Komentář. I. díl.* Praha: Panorama Praha, 1981. ISBN 11-057-81-01.
6. ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád. Komentář. 7. vydání.* Praha: C. H. Beck, 2013. ISBN: 978-80-7400-465-0.
7. ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád. Komentář. II. díl. 5. vydání.* Praha: C. H. Beck, 2005. ISBN 80-7179-405-8.
8. ŠÁMAL, P., KRÁL, V., BAXA, J., PŮRY, F. *Trestní řád. Komentář. 1. vydání.* Praha: C. H. Beck, 1995. ISBN 80-7179-027-3.
9. ŠIMÁK, J., TOLAR, J., RŮŽEK, A., DOLENSKÝ, A. *Trestní řád a předpisy souvisící.* Praha: Orbis, 1953.

Právní předpisy

1. Zákon č. 119/1873 ř.z., zákon, jímž se zavádí nový řád soudu trestního
2. Zákon č. 319/1948 Sb., zákon o zlidovění soudnictví
3. Zákon č. 87/1950 Sb., zákon o trestním řízení soudním (trestní řád)
4. Zákon č. 141/1961 Sb., zákon o trestním řízení soudním (trestní řád), v platném znění
5. Zákon č. 178/1990 Sb., zákon, kterým se mění a doplňuje trestní řád

6. Zákon č. 25/1993 Sb., zákon České národní rady, kterým se mění a doplňuje zákon o trestním řízení soudním (trestní řád)
7. Zákon č. 182/1993 Sb., zákon o ústavním soudu
8. Zákon č. 292/1993 Sb., zákon, kterým se mění a doplňuje zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), zákon č. 21/1992 Sb., o bankách a zákon č. 335/1991 sb., o soudech a soudcích
9. Vyhláška č. 23/1994 Sb., o jednacím řádu státního zastupitelství, zřízení poboček některých státních zastupitelství a podrobnostech o úkonech prováděných právními čekateli, Ministerstva spravedlnosti
10. Zákon č.265/2001 Sb., zákon, kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony
11. Zákon č. 418/2021 Sb., zákon, kterým se mění zákon č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 17/2012 Sb., o Celní správě České republiky, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 553/1991 Sb., o obecní policii ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony

Judikatura

1. Nález Ústavního soudu č. 424/2001 Sb.
2. Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26.6.2002, sp.zn. 4 Tz 24/2002
3. Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 1.10.2009, sp.zn. 4 Tz 69/2009
4. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 16.8.2023, sp.zn. 4 Tz 50/2023
5. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 16.8.2023, sp.zn. 8 Tz 57/2023

Internetové zdroje

1. KALLAB, J. *Učebnice trestního řízení*. [online]. Brno: a.s. Právník, 1930. Dostupné z: <https://digi.law.muni.cz/handle/digilaw/4001>
2. VISINGER, R. *Stížnost pro porušení zákona ve věcech trestních*. [online]. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2015. ISBN 978-80-7478-806-2. Dostupné z: https://www.smarteca.cz/my-reader/12266_20150730_0?fileName=Stiznost_pro_poruseni_zakona_-_2015-epub.xhtml&location=pi-1

3. *Nejvyšší soud.* nsoud.cz [online]. [cit. 2023-07-17]. Dostupné z: https://www.nsoud.cz/judikatura/ns_web.nsf/Edit/ONejvyssimsoudu~Obecneinformace?Open&area=O%20Nejvyss%C3%ADm%20soudu&grp=Obecn%C3%AD%20informace&lng=
4. *Dovolání v trestních věcech.* nsoud.cz [online]. [cit. 2023-07-25]. Dostupné z: https://www.nsoud.cz/judikatura/ns_web.nsf/Edit/Rozhodovacicinnost~Dovolanivtrestnichvecech?Open&area=Rozhodovac%C3%AD%20cinnost&grp=Dovol%C3%AD%20v%20trestn%C3%ADch%20vecech&lng=
5. *Stížnost pro porušení zákona.* Justice.cz [online]. [cit. 2023-08-09]. Dostupné z: <https://justice.cz/web/msp/stiznosti-pro-poruseni-zakona>
6. *Měla by stížnost pro porušení zákona zůstat v novém trestním řádu?* Advokatnidenik.cz [online]. [cit. 2023-03-16]. Dostupné z: <https://advokatnidenik.cz/2022/08/31/mela-by-stiznost-pro-poruseni-zakona-zustat-v-novem-trestnim-radu/>

Ostatní

1. Pokyny obecné povahy nejvyššího státního zástupce 1/1998
2. Pokyny obecné povahy nejvyšší státní zástupkyně 8/2006
3. Nový trestní řád (stav k 14. 10. 2022) - Aktuální verze návrhu nového trestního řádu.

RESUMÉ

This thesis deals with the topic of the complaint for breach of law. It is an extraordinary remedy which is used in criminal proceedings in the Czech Republic. It can be used to challenge a final and binding decision of a court or prosecutor if the decision or the process leading up to it is contrary to the law. It can only be filed by the Minister of Justice, yet anyone can submit a motion.

The first chapter goes into the history of the complaint for breach of law, as it is a rather old institution which has been part of the Czech legal system for more than 70 years. The historical excursus begins in the days of Austria-Hungary, when a similar institution appears in criminal law on our territory, called the complaint for the preservation of the law. Subsequently, the subject of extraordinary remedy is adopted into the Czechoslovak legal system after the collapse of Austria-Hungary and the establishment of Czechoslovakia. Within this period, the complaint for breach of law continued to be formed and amended. It was abused during the communist regime and, consequently, after the Velvet Revolution, its abolishment was proposed, however, it never happened.

The second chapter deals with the current regulation of extraordinary remedies as a whole, since the complaint for breach of law is part of it. First, it describes the differences between ordinary and extraordinary remedies, then it briefly discusses the individual extraordinary remedies. In the case of appeal and reopening of proceedings, it summarizes their key role, mainly their difference from the complaint for breach of law.

The third chapter deals with the complaint for breach of law itself and comprehensively presents its current legal regulation. At the beginning, it analyses the subject of the complaint and when it is admissible. Obviously, it does not omit to describe the statutory grounds and the purpose for which it is directed. Furthermore, it explains who can file a motion to file a complaint for breach of law. Moreover, it focuses on the role of the prosecution and the Ministry of Justice in reviewing these motions. Further on, it moves on to filing a complaint for breach of law, which is the exclusive authority of the Minister of Justice. The final part of this chapter describes the process of decision-making by the Supreme Court on the complaint for breach of law and selects interesting decisions.

The fourth and final chapter deals with the possible future regulation of not only the complaint for breach of law itself, but all extraordinary remedies. In the proposal for a new Criminal Code, which has been worked on since 2014, the complaint for breach of law is abolished and replaced by a more detailed development of appeal and the process of proceeding reopening.